

N:o 50.

Ank. till Riksd. kansli den 2 april 1900, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Riksdagens år 1899 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1898.

(I. A.)

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling ofvannämnda revisionsberättelse jemte de i anledning deraf från vederbörande embetsverk och myndigheter till Kongl. Maj:t afgifna utlåtanden och förklaringar blifvit hänvisad, får nu, efter tagen kännedom af dessa handlingar och inhemtande af de för ärendenas utredning i öfrigt erforderliga upplysningar, underställa Riksdagens pröfning de af revisorerne gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet att dervid följa den ordning, som i revisionsberättelsen blifvit iakttagen.

Fångvårdsstyrelsen.

§ 1.

(Rev. ber. pag. 30—31. Utl. pag. 524—527.)

Enligt hvad i förevarande revisionsberättelse meddelas, hade det ådragit sig revisorerens uppmärksamhet, hurusom inom särskilda län

Bih till Riksd. Prot. 1900. 4 Saml. 1 Afd. 34 Häft. (N:o 50.)

1

Ang. förvaring af s. k. kriminaldörrar.

iakttoges helt olika förfaringssätt med sådana häktade och för brott tilltalade personer, hvilka på grund af sinnessjukdom förklarats otillräkneliga för begångna brott, men på samma gång, såsom vådliga för allmänna säkerheten, af domstol öfverlemnats till Konungens befallningshafvandes förfogande. Uti en del län blefve nemligen sådana sinnessjuka å länscellfängelset qvarhållne, till dess plats för dem kunde beredas å hospital eller asyl. Så hade revisorerne vid besök, som de under oktober månad nästlidet år aflagt å länscellfängelset i Malmö, erfarit, att der förvarats en person, som, häktad för misshandel, genom domstols utslag den 27 nästföretgående september förklarats såsom sinnessjuk icke kunna till ansvar dömas; hvarjemte af fängelsets direktör på förfrågan upplysts, att under året fyra andra s. k. kriminaldårar varit, efter det domstols utslag fallit, å fängelset underhållne, nemligen en från den 7 januari till den 21 februari, en från den 10 juni till den 9 augusti, en från den 30 juni till den 22 augusti och en från den 26 juli till den 19 oktober.

Uti en del andra län åter plägade, efter hvad till revisorerne kännedom kommit, sådana samhällsvådliga personer af Konungens befallningshafvande genast, efter det domstolens beslut kommit till dess kännedom, hemsändas till de kommuner, dit de hörde, för att, till dess plats å anstalt för sinnessjuka hunnit beredas, antingen på egen bekostnad vårdas i sina hem eller af kommunen omhändertagas och på dess kostnad vårdas å fattighus eller annorstädes.

Då det icke sällan hände, att lång tid hunne förflyta, innan plats å anstalt för sinnessjuka kunde beredas, måste i fall, som senast blifvit antydt, sådana sinnessjuka och samhällsvådliga personer understundom lång tid sakna nödig vård och tillsyn; och hade det äfven händt, att förnyade brott blifvit under denna tid af de otillräknelige begångna.

Med framhållande häraf hade revisorerne velat uttala önskvärdenheten deraf, att allmänna föreskrifter måtte gifvas om hvad i förevarande afseende i fråga om förvaringssätt och underhållskostnader borde iakttagas.

Uti sitt den 9 januari innevarande år till Kongl. Maj:t afgifna utlåtande angående revisorerne anmärkingar rörande fångvårdsförvaltningen har fångvårdsstyrelsen meddelat, hurusom styrelsen, i anledning af hvad revisorerne i förenämnda hänseende anfört, från Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande infortrat uppgifter å det antal sinnessjuka personer af oförmälda slag, som under år 1899 af domstol öfverlemnats till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande, jemte upplysning, huru många af desse, som genast hemsändts till vederbörande kommuner,

och huru många, som kvarhållits i fängelse inom länen, samt beträffande en hvar af de sistnämnde upplysning om dagen för domstolens beslut och om dagen, då den sinnessjuke från fängelset bortflyttats.

I de uppgifter, som styrelsen på grund häraf emottagit, hade från sexton län meddelats, att något fall af den utaf revisorerne anmärkta beskaffenhet icke under sagda år i dessa län förekommit. Dervid hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län tillagt den upplysning, att, då under senast förflutna tjugu år sinnessjuke personer af berörda slag till Kongl. Maj:ts befallningshafvande af domstol öfverlemnats och å länshäktet intagits, desamme derstädes kvarhållits, intill dess plats för dem blifvit å hospital beredd eller annan säker vård om dem kunnat anskaffas, äfvensom förmått sig anse en uttrycklig föreskrift härutinnan vara högeligen önskvärd. Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs län hade meddelat, att uti fall af föreliggande art alltid från fängelseläkaren infordrats yttrande, huruvida den sinnessjuke kunde i hemorten af anhörige eller andra behörigen vårdas eller om hospitalsvård vore oundgängligen erforderlig, samt att i sistnämnda fall åtgärd vidtagits för beredande af plats å hospital eller asyl för den sjuke, som under tiden i fängelset kvarstannat, hvaremot, då erforderlig vård för den sinnessjuke kunnat beredas i hans hemort, vederbörande fattigvårdssambälle förstädigats att honom ofördröjligen från fängelset afhemta. Under år 1899 hade emellertid icke någon dylik sinnessjuk person varit å länsfängelset intagen.

Detta hade deremot enligt de inkomna uppgifterna varit förhållandet inom nedanstående åtta län, hvarest under ifrågavarande omständigheter i fängelse förvarats, efter det domstols utslag angående dem fallit:

inom Östergötlands län en person från den 24 augusti till den 17 oktober, då han förflyttats till hospital, samt en från den 4 september och en från den 13 november, de båda sistnämnde kvarvarande i fängelset vid 1899 års slut;

inom Kalmar län likaledes tre personer, hvaraf en från den 18 februari till den 27 april, en från den 28 februari till den 18 maj och en från den 18 mars till den 29 juni, samtliga från fängelset afförde till asyl eller hospital;

inom Blekinge län en person från den 18 februari till den 17 mars, då han — efter det läkare och medicinalstyrelsen förklarar, att han på grund af sin våldsamhet borde beredas tillfällig vård å lasarett, intill dess han kunde erhålla plats å hospital, men sig visat, att visshet ej kunde vinnas om tiden, när han kunde blifva intagen å länslasarettet,

dit Kongl. Maj:ts befallningshafvande sökt få honom förflyttad — öfverlemnats till fattigvården i Karlskrona, hvarifrån han sedermera i maj månad blifvit till hospital öfersänd;

inom Kristianstads län en person från den 28 november 1898 till den 16 januari 1899, då han afförts till hospital;

inom Malmöhus län fem personer, deraf en från den 7 januari till den 22 februari, en från den 10 juni till den 10 augusti, en från den 30 juni till den 23 augusti, en från den 26 juli till den 20 oktober, varande alla fyra från fängelset afförde till hospital, och slutligen en från den 27 september, hvilken i afvaktan på ledig plats å hospital ännu vid årets slut varit å fängelset underhållen;

inom Elfsborgs län en person från den 11 november till årets slut, då han fortfarande i afvidan å ledig hospitalsplats qvarsuttit å länsfängelset;

inom Kopparbergs län en person från den 13 till den 18 april, då han öfverlemnats till Falu stads fattigvårdsstyrelse; samt

inom Vesternorrlands län en person från den 19 augusti till den 25 oktober, då han afförts till hospital.

I fråga om den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län berörda utvägen att intaga detta slags sinnessjuka personer till vård å länslasarett, intill dess plats å hospital kunde beredas, tilläte sig styrelsen ur hos styrelsen förvarade handlingar meddela, hurusom en dylik person, rörande hvilken domstols utslag fallit den 28 december 1897, i afvaktan på hospitalsplats den 5 januari 1898 öfverflyttats från länsfängelset i Mariestad till därhusafdelningen å länslasarettet i Falköping och der fortfarande vid 1899 års slut qvarsuttit. Under tiden hade i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts i bref till styrelsen den 21 februari 1890 för liknande fall meddelade beslut kostnaden för den sjukes vårdande å lasarettet i Falköping, 544 kronor 50 öre, drabbat förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Beträffande för öfrigt hvad revisorerne i nu förevarande fråga påpekat, ville styrelsen slutligen gifva till känna, att det genom iakttagelser vid de i enlighet med kongl. instruktionen af den 22 november 1877 förrättade inspektioner väl blifvit styrelsen bekant, hurusom till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande öfverlemnade sinnessjuka fått stundom rätt länge i fängelserna qvarsitta, men att styrelsen, enär de sjuka varit enligt domstols utslag öfverlemnade till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande, och då med hänsyn till det otillräckliga utrymmet i rikets hospital det varit nödvändigt att i hvarje fall, der plats i dem för den sjuke ej kunnat med önskvärd skyndsamhet erhållas,

bereda de sjuke sådan vård, som lämpligast stått till buds, funnit sig icke böra i dylika fall ingripa. Vidkommande revisorernes uttalande om önskvärdheten deraf, att allmänna föreskrifter måtte gifvas om hvad i förevarande afseende i fråga om förvaringssätt och underhållskostnader borde iakttagas, tillåte sig med instämmande häruti styrelsen, hvilken det icke tillkomme att i berörda med vården af sinnessjuka närmast sammanhängande fråga afgifva något förslag, endast påpeka olämpligheten af att behöfva till skada för den tystnad och ordning, som inom fängelserna borde vara rådande, under längre eller kortare tid efter domstolarnes beslut der behålla sinnessjuka af ifrågasvarande slag, med hvilka fängvården efter domstolsbeslutens afkunnande egentligen icke vidare hade att taga befattning.

Genom hvad fängvårdsstyrelsen sålunda i detta ärende meddelat har ytterligare bekräftelse vunnits å förefintligheten af det utaf revisorerne anmärkta missförhållandet, att inom särskilda län olika förvaringssätt iakttagas i fråga om förvaring af s. k. kriminaldårar. Enligt hvad revisorerne ifrågasatt och fängvårdsstyrelsen jemväl tillstyrkt, synas alltså föreskrifter böra utfärdas till åstadkommande af likformighet i förenämnda afseende. Härvid har utskottet emellertid velat uttala den mening, att, då för brott tilltalade personer af domstol förklaras på grund af sinnessjukdom otillräkneliga, men på samma gång såsom farliga för allmänna säkerheten öfverlemnas till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes föfogande, de icke böra återsändas till hemorten, utan böra omhändertages genom det allmännas försorg vare sig genom deras kvarhållande i fängelset eller deras intagande å hospital eller på annat sätt. Kommunerna sakna nemligen i de flesta fall möjlighet att bereda sådana sinnessjuka den vård och tillsyn, som sätter dem ur stånd att skada. Enligt hvad fängvårdsstyrelsen meddelat, hafva också dylika sinnessjuka, hvilka icke ansetts kunna till hemorten sändas, ganska länge fått quarsitta å fängelserna, intill dess plats å hospital kunnat för dem erhållas; och har fängvårdsstyrelsen icke ansett sig böra i dylika fall ingripa, ehuruval tillvägagångssättet visserligen icke egt stöd i gällande författningar.

I sammanhang härmed har utskottet velat erinra, att det torde vara af vigt, att vid utfärdandet af föreskrifter angående förvaring af kriminaldårar tillses, att endast sådana, hilkas sinnesbeskaffenhet uppenbarligen gör dem vådliga för den allmänna säkerheten, beredes vård genom det allmännas försorg, på det att ej kommunen må söka att

utan trängande behof få skyldigheten att taga vård om sinnessjuka öfverflyttad på det allmänna.

Hvad slutligen beträffar kostnaderna för underhållet af sådana sinnessjuka, hvarom nu är fråga, torde, på sätt revisorerne föreslagit, äfven derom böra meddelas särskilda föreskrifter till åstadkommande af ett likformigt förfaringssätt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida allmänna föreskrifter må utfärdas om hvad som bör iakttagas i fråga om förvarande af sådana häktade och för brott tilltalade personer, hvilka på grund af sinnessjukdom förklarats otillräkneliga för begångna brott, men på samma gång, såsom vådliga för allmänna säkerheten, af domstol öfverlemnats till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande, samt om kostnaden för sådane sinnessjukes underhåll.

Arméförvaltningen.

§ 2.

(Rev. ber. pag 75—76; Utl. pag 562—566.)

*Ang. inköp af
röksvagt krut
från utlandet.*

Jemte redogörelse för fraktkostnaden för ett parti å 400 kilogram cordite (ett slags röksvagt krut), som till ett pris af 3,811 kronor 50 öre för Oscar Fredriksborgs fästnings räkning inköpts i England, hafva revisorerne framhållit, att den omständigheten, att det verkställda inköpet af nämnda krutparti — hvilket, enligt hvad revisorerne inhemtat, utgjort prof för ett sedermera inköpt större parti cordite (om cirka 5,600 kilogram) — häntydde derpå, att den inhemska fabrikationen af röksvagt krut ännu ej nått den utveckling, som kräfdes för tillgodo-seende af försvarsverkets behof af sådant krut.

Detta förhållande förtjenade enligt revisorerne mening desto mera uppmärksamhet, som statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet uti sitt anförande till det vid statsverkspropositionen till 1893 års Riksdag fogade protokollet öfver landtförsvarsärenden, beträffande då begärdt, af 1893 års Riksdag sedermera beviljadt anslag till iurät-

tande af fabrik för röksvagt krut vid Åkers krutbruk, särskildt framhållit, att »det i hög grad önskvärda målet att, hvad krutfabrikationen anginge, göra vårt land oberoende af utlandet» genom anslaget beviljande kunde vinnas.

Med anledning af revisorernes anmärkning i detta hänseende har arméförvaltningen å artilleridepartementet uti ett den 13 sistlidne januari afgifvet utlåtande anført, att, då den omständigheten, »att den inhemska fabrikationen af röksvagt krut ännu icke nått den utveckling, som kräfvades för tillgodoseende af försvarsverkets behof af sådant krut», syntes vara den hufvudsakliga anledningen till revisorernes ifrågavarande framställning, styrelsen ville något närmare redogöra för orsaken till den verkställda anskaffningen från England af ifrågavarande krutsort, afsedd att användas för de trenne 24 cm. kanoner m⁹², hvilka åren 1892—1895 levererats af firman sir Joseph Whithworth & C:o i England.

För dessa pjäser hade tillföre användts 25 mm. krut m⁹⁵, en sorts brunt, prismatiskt krut, hvaraf under år 1895 anskaffats en större kvantitet, hvilken dock ej varit tillräcklig för fyllande af hela mobiliseringsbehovet. Då emellertid, sedan erforderliga medel för anskaffning af det felande sedermera blifvit tillgängliga, hade man ansett sig böra tillgodogöra sig de fördelar, som användandet af röksvagt krut i stället för nyssnämnda brunkrut skulle medföra, särskildt i afseende å snabb eldgifning; och då röksvagt krut börjat i vidsträckt mån komma i bruk jemväl för grofva kanoner, föranlätts generalfältygmästaren att i början af år 1898 hos samma firma, som förut levererat kanonerna och som numera öfvergått i firman sir W. G. Armstrong, Whithworth & C:o i England, låta beställa 400 kilogram dylikt krut (cordite), hvarmed under juli månad samma år verkstälts profskjutning vid Oscar Fredriksborgs fästning, dervid ifrågavarande krut visat sig med fördel kunna såsom stridsladdning användas uti 24 cm. kanoner. Det nya krutet hade nemligen befunnits utom röksvagheten jemväl besitta fördelen att gifva ett väsentligt lägre tryck i loppet än brunkrutet vid samma uppnådda effekt, hvarförutom detsamma till sin substans öfverensstämde med det krut, som af engelska armén och flottan under en följd af år användts, hvilken omständighet äfven utgjorde en viss garanti för att krutet egde erforderlig hållbarhet under förvaring.

Uppå derom af dessa skäl gjord framställning af generalfältygmästaren hade genom generalorder den 15 november 1898 den nya krutsorten faststälts under benämning 24 cm. kanonkrut m⁹⁸, hvarefter om leverans af en mot bristen i mobiliseringsbehovet svarande quan-

titet deraf kontraherats med ofvan nämnda engelska firma, hvilken leverans äfven blifvit fullgjord år 1899.

Såsom ytterligare skäl, utöfver de ofvan anförda, för att till 24 cm. kanonen välja ifrågakvarande krutsort hade generalfälttygmästaren i skrifvelse den 1 december 1898 angående utverkande af tullfrihet för den kontraherade krutquantiteten anført följande:

»Vid Åkers krutbruk, der man, utom den vanliga tillverkningen af krut för handgevär, fältkanoner och snabbskjutande pjäser af mindre kaliber, är sysselsatt med försök för framställande af röksvagt krut jemväl för gröfre kanoner, har man ännu icke hunnit så långt, att derifrån skulle kunna lemnas krut, användbart för 24 cm. kanonerna. Ej heller den enskilda industrien inom landet har hittills förmått framställa ett sådant krut med erforderliga och vederbörligen pröfvade egenskaper. Visserligen har man vid Bofors bruk lyckats tillverka ett röksvagt krut, som vid profskjutning i kongl. flottans 24 cm. kanoner m/96 gifvit godt resultat och därför säkerligen skulle, efter någon mindre modifikation, blifva lämpligt för här förevarande kanon af samma kaliber; men detta krut, hvars sammansättning blifvit utarbetad endast för en helt kort tid sedan, har ännu icke hunnit underkastas några förvaringsprof, hvadan man tills vidare icke har någon säkerhet för att detsamma under längre tid bibehåller sina goda egenskaper.

Då alltså, å ena sidan, arméförvaltningen å artilleridepartementet icke vågat i jämförelsevis stor skala anskaffa krut, hvars varaktighet icke blifvit i erforderlig grad pröfvad och om hvilket man följaktligen kunde befara, att detsamma efter längre eller kortare tids förvaring skulle blifva väsentligt försämradt, men det å andra sidan icke syntts vara med rikets säkerhet förenligt att ännu ett eller annat år uppskjuta fyllandet af mobiliseringsbehofvet af krut för de kraftigaste pjäserna inom Oscar Fredriksborg, så mycket mindre som de för fullständigande af detta fästes pansarbrytande bestyckning beställda kanonerna af samma kaliber ännu icke på lång tid kunna väntas blifva färdiga och uppställda, har arméförvaltningen ansett sig nödsakad att från ofvan nämnda utländska firma anskaffa den omedelbart behöfliga quantiteten 24 cm. kanonkrut.»

Af det nu anförda framginge sålunda äfven anledningen till detta kanonkruts beställande från utlandet, äfvensom att röksvagt krut i erforderlig mängd väl kunde vid Åkers krutbruk framställas för landförsvarets behof i allmänhet, om ock åstadkommandet af sådant krut för de gröfsta kanonerna ännu icke öfverskridit försökens stadium; hvilket dock ej innebure en omöjlighet, att det förr eller senare skulle

lyckas der framställa äfven för sådana pjäser lämpliga krutsorter, huru stora svårigheter än dervid kunde vara att öfvervinna.

Af hvad sålunda förekommit framgår, att allt det för försvarsverket erforderliga röksvaga krut ännu icke kan vid Åkers krutbruk tillverkas och att visshet icke förefinnes, om och när det för 24 cm. kanoner behöfliga krut må kunna der framställas. Då sålunda, på sätt revisorerne erinrat, det vid inrättandet af fabrik för röksvagt krut vid Åkers krutbruk förespeglade mål, eller att, hvad krutfabrikationen anginge, göra vårt land oberoende af utlandet, icke vunnits, har utskottet, som ansett detta förhållande vara egnadt att ådraga sig särskild uppmärksamhet, velat detsamma för Riksdagen

omförmäla.

§ 3.

(Rev. ber. pag. 77—79; Utl. pag. 568—570.)

Till anskaffning af nya eldhandvapen åt armén hade, enligt hvad i revisionsberättelsen erinras, anvisats af

1895 års Riksdag	895,300 kronor
1896 " "	860,250 "
1897 " "	1,247,000 "

Ang. kostnaderna för förändringar och utvidgningar vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori.

I dessa anslag hade ingått kostnader för förändring och utvidgning af Carl Gustafs stads gevärsfaktori, beräknade i enlighet med Kongl. Maj:ts propositioner till 1895 och 1897 årens Riksdagar, med sammanlagdt 472,500 kronor samt kostnaden för förändringar vid ammunitionsfabriken med 11,300 kronor. Återstoden, 2,518,750 kronor, hade afsetts för tillverkning af karbiner och gevär.

I utgiftssumman för förändring och utvidgning af gevärsfaktoret vore de särskilda posterna beräknade:

a) *För förändringar* (se statsutskottets utlåtande år 1895 n:o 5 sid. 26):

maskiner för gevärs- och karbintillverkning	kronor	38,810:—
maskiner för verktygstillverkning	"	10,455:—
ändring, reparation af maskiner samt komplettering af maskinskrufstycken och spindlar m. m.	"	13,235:—
	Transport kronor	62,500:—

	Transport kronor	62,500: —
oförutsedda utgifter	„	10,000: —
första uppsättning fixturer, verktyg och besigtningss-		
instrument	„	300,000: —
	Summa kronor	372,500: —.

b) *För utvidgning* (se statsutskottets utlåtande år 1897 n:o 5 Bil. Litt. E. sid. 76):

byggnad	kronor	32,000: —
maskiner	„	56,500: —
kraft: ökad storlek å turbiner m. m.	„	5,700: —
1 elektrisk generator m. m.	„	5,200: —
oförutsedda kostnader	„	600: —
	Summa kronor	100,000: —

Då revisorerne emellertid erfarit, att dessa anslag för förändring och utvidgning af gevärsfaktoriet uti icke ringa mån öfverskridits, hade revisorerne förskaffat sig tillgång till en revisionsberättelsen vidfogad redogörelse öfver anslagens användning, hvilken redogörelse visade, att sammanlagda kostnaderna för fabriekts förändring och utvidgning uppgått till:

för byggnader, nya	kronor	85,441: 04
„ „ ändringar och reparationer	„	56,599: 53
„ maskiner, nya	„	226,377: 86
„ „ ändringar	„	33,516: 62
„ fixturer och verktyg, arbetskostnad	„	266,063: 55
„ „ „ „ besigtningsskostnad	„	9,627: 46
	Summa kronor	677,626: 06.

Om från detta sistnämnda belopp droges erhållen tullrestitution för införda maskiner kronor 9,735: 08, så funne man, att den verkliga kostnaden för förändring och utvidgning af gevärsfaktoriet kronor 667,890: 98 öfversköte den beräknade — kronor 472,500 — med *icke mindre än kronor 195,390: 98*, deraf 110,040 kronor 57 öre för nybyggnader jemte ändringar och reparationer samt 85,350 kronor 41 öre för nyanskaffning af maskiner jemte ändringar och reparationer samt fixturer, verktyg och besigtningssinstrument; och hade denna ökade utgift utgått från gevärsanslaget.

Enligt hvad för revisorerne uppgifvits, hade orsakerna till detta betydliga öfverskridande af den beräknade förändrings- och utvidgningskostnaden bestått uti:

1) att det uppgjorda kostnadsförslaget ej upptagit andra nybyggnader än besigttnings- och kontorslokaler, under det att flera andra byggnadsföretag blifvit utförda,

2) att maskinanskaffningskostnaderna blifvit större än hvad som beräknats,

3) att den elektriska belysningsanläggningen och kraftstationen blifvit i följd af fabriets utvidgning betydligt dyrare än enligt den ursprungliga planen,

4) att prisförhållandena å såväl material som arbetskraft under tiden för fabriets förändring väsentligt stegrats.

Att, såsom ofvan blifvit visadt, den verkliga kostnaden för förändring och utvidgning af gevärsfabrieten i högst betydlig mån och långt utöfver hvad af de förändrade prisförhållandena betingats öfverskridit den därför beräknade, hade revisorerne ansett sig böra såsom anmärkningsvärdt framhålla, då det vore af vigt, att de kostnadsförslag, som lades till grund för beviljande af anslag, vid arbetets utförande i möjligaste mån följdes i fråga om såväl arbetets omfattning som därför beräknade utgifter.

Beträffande ifrågavarande anmärkning har arméförvaltningen å artilleridepartementet uti sitt ofvannämnda utlåtande hänvisat till ett af styresmannen för Carl Gustaf stads gevärsfabrieten i ärendet afgifvet, vid berörda utlåtande fogadt yttrande, deri denne anført, att vid bedömandet af ofvan anförda förhållanden hänsyn måste tagas dertill, att enligt Kongl. Maj:ts proposition år 1894 anordningarne vid fabrieten skulle afse en årstillverkning af endast 10,000 vapen, men att redan 1896 års Riksdag bestämt denna tillverkning till 15,000 pr år utan att särskilda medel anvisats för häraf följande ökade behof af utrymme och maskiner m. m.

I det förslag, som af styresmannen med skrifvelse den 8 november 1893 insändts och som låge till grund för vapenanskaffningsplanen, hade därför icke upptagits några medel till nybyggnader och icke heller, då fabrieten 3 år förut blifvit repareradt för då pågående gevärsförändring, något anslag till byggnadsreparationer och förändringar.

Vid denna tid hade ej heller något beslut om elektrisk belysning varit fattadt, ehuru kostnadsförslag derå, för vid denna tid rådande förhållanden, blifvit under den 12 februari 1892 till generalfältygmästarens expedition insändt.

På grund häraf hade såväl omedelbart vid fabriets omstöpning år 1896 som ock påföljande år vid då bestämd ökning af årstillverk-

ning från 15,000 till 20,000 vapen inträdt behof af utrymme i form af nybyggnader och förändrade inredningar.

1896 års behof hade täckts genom den nya kraftstationen, genom ersättande med ny kolbod af den på kraftstationens plats förut liggande äldre, nytt materialskjul för upptagande af materialier, särskildt lagring af valnötsstockar, bethus och byggnad för hastighetsskjutning, tillsammans med den nya kontors- och besigtningbyggnaden, uppgående till summa kronor 85,441:04, deraf 32,000 till sistnämnda byggnad af Riksdagen anvisats år 1897.

I hvad mån kostnaderna för nybyggnaderna blifvit högre, än beräknadt varit, framginge af följande jemförelse:

Den 12 februari 1892 hade förelagt anbud å belyningsstation å	kr. 15,420: —
den tillökning, som för kraftstationen år 1897 ansetts behöflig, hade i februari samma år beräknats till	„ 4,000: — kr. 19,420: —
men samma byggnad hade enligt anbud af 28 april 1897, på grund af uppdrifna material- och arbetspris samt pågående grofarbetarestrejker, kostat	„ 28,375: —.
Besigtning- och kontorsbyggnaden hade af erfaren arkitekt i februari 1897 beräknats till	kr. 27,000: — å kr. 32,000: —,
men hade enligt anbud af 22 april samma år kostat	„ 39,993: 87.
hvertill kommit, att förutsatt värmeledning från fabriets stora panna, som befunnits vara för svag, måst ersättas med särskild värmeanordning å	„ 3,440: — „ 43,433: 87.

Förändringar och reparationer å förut befintliga byggnader, uppgående till kronor 56,599: 53, återfunnes i en vid styresmannens yttrande fogad bilaga och utgjordes i hufvudsak af följande nödvändiga arbeten: anordning af filareverkstad å faktoribyggnadens vind; reparation och tillbyggnad af ränna och byggnad vid pipborrverket, som befunnits undermineradt af vatten, samt i öfrigt hvad tak och golv beträffade för svag för den nya maskinuppsättningen; inläggning af nya golf och filbänkar i samtliga verkstäder m. m. Hvad maskinanskaffningen beträffade, så hade till grund för densamma legat en af dåvarande verkmästaren vid ett kortare besök vid Waffenfabrik Mauser i september 1892 upprättadt förslag, afseende, såsom ofvan sagts, en årstillverkning af endast 10,000 vapen. Detta

förslag hade, då någon operationsplan omöjligen kunnat uppgöras, omfattat endast sådana specialmaskiner, som för honom varit nya och ansetts nödvändiga. År 1896, då fullständiga operationstabeller för årlig tillverkning af 15,000 vapen förelegat, hade därför den 12 februari 1896 insändts nytt förslag, slutande för enbart nya maskiner å kronor 126,000: —, hvilket af kongl. förvaltningen godkänts. Derigenom hade omedelbart uppstått en skiljaktighet i beloppet för nyanskaffning af maskiner utaf kronor 76,735: — [126,000 — (38,810 + 10,455)], ingående i ofvan anmärkta kronor 85,350: 41.

Återstoden af det anmärkta beloppet (85,350: 41 — 76,735: —) kronor 8,615: 41 inginge i med ökad antal maskiner förbundna omkostnader för remmar, axelledningar m. m.

För öfrigt borde vid den af Riksdagens revisorer använda, från gevärsfaktoriet lemnade bilaga anmärkas, att i beloppen för »fixturer och verktyg» funnes, på grund af räkenskapsföringen vid faktoriet, *icke endast* den åberopade *första* uppsättningen fixturer och verktyg, utan jemväl all förbrukning af verktyg under åren 1896—1898, hvilken förbrukning på de grunder, som anförts för försenad gevärstillverkning, varit synnerligen stor.

Af redan vunnen erfarenhet framginge emellertid, att med de större utgifterna för tillverkningens ökande från 10,000 till 20 à 25,000 vapen för år följt ett nedbringande i vapnens tillverkningspris, hvarigenom alla förutsättningar förefunnes, att utöfver lemnade anslag förbrukade 195,390 kronor 98 öre skulle på tillverkningen — derest denna utsträcktes till förutsatta 220,000 vapen — mer än väl intjenas, en förutsättning, som redan i februari detta år, efter verkställdt bokslut, kunde bevisas.

I likhet med revisorerne finner utskottet anmärkningsvärdt, att de till förändring och utvidgning af gevärsfaktoriet anslagna medel, tillsammans 472,500 kronor, hvilka af Riksdagen beviljats med de af Kongl. Maj:t äskade belopp, blifvit öfverskridna med icke mindre än 195,390 kronor 98 öre. Med afseende å detta öfverskridande, hvilket, på sätt revisorerne anført, berott på dels uppförande af flera byggnader än det ursprungliga förslaget afsett, dels ofullständiga kostnadsförslag och dels stegrade prissförhållanden, har utskottet velat framhålla, att det hade varit riktigast, att Riksdagen förelagts fullständiga uppgifter å anledningarna dertill och att i sammanhang dermed gjorts framställning om bristens betäckande. Att, på sätt styresmannen för faktoriet synes afse, denna öfverskjutande kostnad för sjelfva anläggningen och anordningarna dervid skall läggas på gevärstillverkningen genom att vapnens tillverkningspris kan nedbringas under det beräknade, utan

att detta pris i räkenskaperna och vid kostnadsberäkning nedsattes, synes utskottet oegentligt, då — oafsedt att en större gevärstillverkning än den, som Riksdagen beslutat, af styresmannen förutsatts — gevären gifvetvis böra likasom de hittills vid faktoriet tillverkade eldhandvapnen upptagas till den kostnad, sjelfva fabrikationen i verkligheten betingat.

Ifrågavarande förhållanden har utskottet dock icke ansett gifva anledning till någon särskild hemställan från utskottets sida, utan har utskottet endast velat desamma för Riksdagen

anmäla.

§ 4.

(Rev. ber. pag. 83—85, Utl. pag. 548—549.)

*Ang. omfö-
ring af medel från
anslaget till de
värnpligtiges
vapenöfningar
till anslaget
till arméns
munderings-
utrustning.*

Vidare hafva revisorerne meddelat, hurusom uti arméförvaltningens räkenskaper för revisionsåret, jemlikt beslut af intendentsdepartementet den 21 februari 1899, från förslagsanslaget »De värnpligtiges vapenöfningar» till reservationsanslaget »Arméns munderingsutrustning» omförts ett belopp af 114,644 kronor 57 öre. Enligt hvad af räkenskaperna bifogade handlingar framginge, hade af nämnda summa munderingsslitningsersättning utgått till truppförbanden vid såväl indelta som värfvade armén.

Det kunde emellertid med skäl ifrågasättas, huruvida detta förfarande stått i öfverensstämmelse med den användning, som med anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar varit af Riksdagen afsedt. Af en vid Kongl. Maj:ts proposition till 1892 års urtima Riksdag fogad »beräkning af de årliga ökade kostnaderna för beväringen enligt förslaget» — hvilken beräkning väl finge anses hafva legat till grund för anslagsbeloppets bestämmande — syntes nemligen framgå, att med anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar ej borde täckas andra munderingsersättningar än dels »underhåll af hästutrednings- och sadelmunderingspersedlar vid indelta och värfvade kavalleriet», dels ock »munderingsslitningsersättning till underbefäl vid indelta armén och Vermlands fältjägarecorps». De kongl. reglementen, som anginge besörjandet af den ekonomiska förvaltningen m. m. vid de värfvade truppförbanden, gäfvu ej heller vid handen, att dessa truppförband skulle ega att, i vidare mån än uti ofvan omförmälda beräkning uttryckligen

omnämnts, af anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar uppbära någon som helst munderingsslitningsersättning. Enligt den paragraf i dessa reglementen, som afhandlade frågan om särskild munderingsersättnings utgående, skulle nemligen förvaltningsdirektionerna uppbära särskild sådan ersättning endast för den händelse, att genom anbefald extra kommendering eller manskapets obenägenhet att taga permission den till tjenstgöring mellan exercismånaderna afsedda styrka skulle för längre eller kortare tid i garnisonsorten ökas.

Revisorerna hade af anförda omständigheter funnit anledning att på berörda omföringsåtgärd fästa Riksdagens uppmärksamhet, i synnerhet som omföringen verkstälts från ett förslagsanslag, hvilket enligt sin natur kunde öfverskridas, till ett reservationsanslag, i fråga hvarom sådant öfverskridande ej finge ega rum. Mot öfverförande från förslagsanslag till fasta anslag i vidare mån, än de af Riksdagen med anslagen afsedda ändamål direkt föranleda, mötte nemligen den särskilda betänkligheten, att tillgångarne under dessa senare derigenom skulle kunna utan Riksdagens medgifvande ökas.

I sammanhang härmed hafva revisorerna meddelat, att vid 1898 års slut å anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar förefunnits en brist af 385,645 kronor 5 öre, medan anslaget till arméns munderingsutrustning vid samma tid egt en reservation å 261,846 kronor 23 öre.

Uti häröfver afgifvet utlåtande har arméförvaltningen å intendentsdepartementet anført, att i enlighet med den af revisorerna åberopade, vid Kongl. Maj:ts proposition till 1892 års urtima Riksdag fogade beräkning skulle, på sätt äfven i förevarande anmärkningspunkt i viss mån angåfves, från anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar, under tjenstgöring vid samma öfningar, utgå dels kostnaderna för underhåll af hästutrednings- och sadelmunderingspersedlar vid indelta och värfvade kavalleriet, dels ock munderingsslitningsersättning för underbefäl och såsom instruktörer kommenderadt manskap vid indelta armén och Verm-lands fältjägarekår.

Då den ojemförligt största delen af det i anmärkningspunkten angifna beloppet, 114,644 kronor 57 öre, utgjordes af utgifter för persedelunderhåll af nyss angifvet slag, kunde anmärkningen endast afse de jemförelsevis smärre belopp, som afförts såsom munderingsslitningsersättning för instruktörer vid värfvade armén under tjenstgöring vid de värnpligtiges vapenöfningar, hvilka belopp enligt hos arméförvaltningen verkställd utredning kunde beräknas uppgå till sammanlagdt omkring 18,777 kronor 27 öre.

Då arméförvaltningen å intendentsdepartementet äfven för sin del

varit tveksam, huruvida vid de värfvade truppförbanden dylik ersättning, på sätt vid indelta armén och Vermlands fältjägarer hade rum, bort utgå från anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar, hade arméförvaltningen äfven först vid fastställandet af 1898 års munderingsanslag — eller sedan det visat sig, att, på sätt i utlåtande af den 3 november 1899 anmälts, anslaget till arméns munderingsutrustning vore för det med samma anslag afsedda ändamål otillräckligt, — ansett sig böra anlita nu ifrågakomna tillgång.

Vid fastställandet af munderingsanslagen för den värfvade armén hade sålunda i nu ifrågakomna hänseende tillämpats samma bestämmelser, som gälde för den indelta, och hade arméförvaltningen för ett dylikt tillvägagående trott sig finna stöd dels i de för värfvade arméns truppförband gällande förvaltningsreglementen, dels i den omständighet, att i förevarande fall rimlig anledning icke kunde åberopas för ett olika behandlingssätt af samma fråga vid olika delar af armén.

Skulle emellertid det icke anses lämpligt eller önskvärdt, att anslaget till de värnpligtiges vapenöfningar på nu angifvet sätt bidroge till munderingsunderhållet vid de värfvade truppförbanden, återstode för arméförvaltningen å intendentsdepartementet endast att till Kongl. Maj:ts inkomma med framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition angående ytterligare förhöjning i anslaget till arméns munderingsutrustning.

Med anledning af revisorernes anmälan angående förefintlig behållning å anslaget till arméns munderingsutrustning ansåge sig arméförvaltningen å intendentsdepartementet endast böra framhålla, att denna behållning ingalunda kunde sägas vara någon för arméförvaltningen disponibel tillgång, alldenstund den i verkligheten endast utgjorde en del af munderingskassornas hos arméförvaltningen inestående behållningar, hvilka upptoges och redovisades under anslaget till arméns munderingsutrustning. Att under sådant förhållande alla dessa kassor från andra statsanslag, äfven om dessa vore förslagsanslag, tillkommande bidrag måste till nämnda anslag omföras och der redovisas, vore påtagligt. Den af revisorerne omförmälda omföringsåtgärden afsåge sålunda i sjelfva verket endast ett öfverförande till munderingskassorna af samma kassor enligt gällande reglementen tillkommande anslagsbidrag.

Utskottet, som delar revisorernes uppfattning om origtigheten i det omförmälda öfverförandet af medel från förslagsanslag till fasta anslag, och velat uttala förvissning om att dylikt anmärkningsvärdt för-

farande icke vidare må förekomma, får emellertid, då Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar och i enlighet med utskottets förslag i utlåtandet n:o 5 angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, ej allenast beviljat medel till tackande af bristen å det ofvannämnda anslaget till arméns munderingsutrustning, utan äfven höjt samma anslag, och då det angifna missförhållandet sålunda blifvit rättadt samt antagas kan, att förevarande angelägenhet sålunda blifvit äfven för framtiden ordnad, hemställa,

att revisorernes ifrågavarande framställning icke må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Marinförvaltningen.

§ 5.

(Rev. ber. pag. 112—113; Utl. pag. 581, 583—585.)

På sätt i revisionsberättelsen meddelas, skall, jemlikt § 768 i tredje delen af 1875 års reglemente för flottan, för sjuk, som afpolletteras till annan sjukvårdsanstalt än sådan, som lydte under högste befälhafvaren, sjöafflöning, dietpenningar och portion ombord upphöra med afpolletteringsdagen, detta vare sig afpolletteringen skett å utrikes eller inrikes ort. Deremot äro, enligt hvad revisorerne vidare anföra, bestämmelserna om ersättning till den afpolletterade sjuke olika, allt eftersom afpolletteringen egt rum inom eller utom riket. Är den afpolletterade officer, officers vederlike eller underofficer, och blir han afpolletterad till annan ort inom riket än den flottans station, han tillhör, så ege han från och med dagen efter den, då afpolletteringen skedde, och så länge, enligt läkarebevis eller annat trovärdigt intyg, hans qvarblifvande på afpolletteringsorten varit nödvändigt, beräkna traktamente enligt gällande resereglemente jemte godtgörelse af kostnaden för sjukvård och läkemedel, enligt deröfver afgifna, verifierade räkningar. Hade han å utrikes ort blifvit afpolletterad, undfår han för alla kostnader, hvilka han i följd af sin sjukdom fått under vistelsen å afpolletteringsorten vidkännas, ersättning enligt afgifven räkning, hvilken, om svensk-norsk konsul finnes på platsen, bör af honom attesteras.

Ang. traktamentsersättning till sjuk under vistelse å sjukvårdsanstalt.

Skilnaden mellan afpollettering för sjukdom af officer eller officers vederlike å utrikes och inrikes ort vore alltså, enligt hvad revisorerne härjemte framhållit, i anseende till statens ersättningsskyldighet, den, att i förra fallet staten betalade alla kostnader för den sjukes vistelse å afpolletteringsorten, medan i senare fallet den sjuke, emot åtnjutande af dagtraktamente, sjelf finge vidkännas kostnaden för vivre och af staten utöfver traktamentet undfinge ersättning endast för den egentliga sjukvården samt för läkemedel.

Uti ett under revisionsåret förekommande speciellt fall ansåge revisorerne emellertid dessa regler för ersättningens utgående ej blifvit behörigen iakttagna. Sålunda hade till t. f. kammarförvandten, stabssekreteraren vid 1898 års kusteskader, I. Neuendorf, hvilken för sjukdom blifvit från kusteskadern till Stockholm afpolletterad, för hans sjukvård å sistnämnda ort samt återresa till Karlskrona utbetalts ett belopp af 781 kronor, deri inginge såväl dagtraktamente som kostnader för läkarevård och vistelse å sjukhus. Äfven denna sistnämnda kostnad benämndes å den af Neuendorf ingifna räkningen kostnad för sjukvård.

Då emellertid dagtraktamentet måste anses vara afsedt att utgöra ersättning för vivre, hade revisorerne velat såsom anmärkningsvärdt framhålla, att till Neuendorf utbetalts särskild ersättning för hans vistelse å enskildt sjukhus under 26 dagar med 182 kronor.

I sitt med anledning af revisorerne anmärkningar rörande flottans räkenskaper den 16 sistlidne januari afgifna utlåtande har marinförvaltningen beträffande förevarande fråga hänvisat till ett af stationsbefälhafvaren i Karlskrona i ärendet afgifvet yttrande jemte en dervid fogad förklaring af flottans räkenskapskontor i Karlskrona, i hvilket yttrande stationsbefälhafvaren erinrat, att Neuendorf onekligen bort med dagtraktamentet sjelf bekosta vivre, men att i brist på tillgång å räkningen från sjukhuset det icke nu kunnat utredas, huru mycket af räkningens belopp särskildt afsett godtgörelse för vivre; och vore stationsbefälhafvaren i allt fall icke i tillfälle att upplysa, huruvida i räkningen sådant särskiljande ens egt rum.

Räkenskapskontoret har i ofvanberörda förklaring anført, att enär då gällande reglemente för flottan, 3:e delen, § 768, mom. 3, stadgade, att till annan än under högste befälhafvaren lydande sjukvårdsanstalt inom riket afpolleterad officer eller vederlike egde beräkna traktamente enligt gällande resereglemente jemte godtgörelse af kostnaden för sjukvård och läkemedel, hade till bemalde stabssekreterare, hvilken från kusteskadern blifvit till sjukvårdsanstalt i Stockholm afpolleterad, ut-

betalts traktamente för hela vistelsen i Stockholm samt kostnaden för vård å sjukvårdsanstalten enligt derå afgifven räkning.

Att i kostnadsräkningen för sjukvård å anstalten inginge kostnaden för den sjukes vistelse derstädes, vore gifvet, men då kostnad för vård å sjukinrättningen beräknades med ett visst belopp för dag i ett för allt samt svårighet föreläge att särskilja kostnaden för hvad som kunde anses tillhöra vivre eller betingades af sjukdomstillståndet och någon beräkningsgrund för ett särskiljande härutinnan ej gáfves och sådant ej heller vore föreskrifvet uti nämnda reglemente, hade något afdrag å traktamentet ej kunnat ske.

Enligt hvad revisorerne anmärkt och jemväl af stationsbefälhafvaren i Karlskrona vitsordats, synes Neuendorf otvifvelaktigt i förevarande fall under vistelse vid sjukvårdsanstalt hafva erhållit dubbel ersättning för vivre; men då utskottet icke ansett någon särskild åtgärd med anledning deraf böra af utskottet tillstyrkas, har utskottet endast velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen

omförmäla.

§ 6.

(Rev. ber. pag. 113—114; Utl. pag. 581, 583, 586—587.)

Revisorerne erinra vidare, att uti 1895 års revisionsberättelse omförmälts, hurusom vid flottans station i Karlskrona under år 1894 afsevärda kvantiteter matvaror blifvit såsom »icke utspisningsbara» å auktion försålda, och hade revisorerne i anledning häraf uttalat den förmodan, att kassationen af dylika varor i många fall föranleddes deraf, att proviantartiklar i stor mängd ständigt hölles upplagda för flottans station i Karlskrona och sålunda delvis underginge en allt för långvarig magasinering.

Ang. magasinering af smör vid Karlskrona station.

Uti en med anledning af denna erinran afgifven förklaring af den 11 januari 1896 hade förvaltningsdirektionen vid flottans berörda station förmält, bland annat, att af de i revisorerne berättelse afsedda artiklarne, torrt bröd, saltadt fläsk, saltadt kött och smör, det vore endast den sistnämnda artikeln, som visat sig icke kunna vårdas så, att den icke någon gång vid utlevereringen befunnos till sin beskaffenhet något försämrad genom längre tids magasinering, samt att vid detta förhållande förvaltningsdirektionen läte sig angeläget vara att, såvidt möjligt,

förekomma, att i förrådet upplades mera smör, än som nödvändigt erfordrades för behovet.

Revisorerna hade vid granskningen af Karlskrona stations räkenskaper för revisionsåret funnit anledning åter erinra om det af 1895 års revisorer gjorda uttalandet.

Af räkenskaperna framginge nemligen, att vid besigtning den 21 maj 1898 kasserats ett parti smör om 315 kilogram, som utgjort återstående behållningen af det utaf firman Palander & C:o under november månad år 1896 levererade partiet. Smöret hade alltså magasinrats å förrådet under en tid af ungefär $1\frac{1}{2}$ år.

I sammanhang härmed hafva revisorerna meddelat, att vid Karlskrona station under revisionsåret följande kvantiteter matvaror blifvit enligt förvaltningsdirektionens beslut såsom icke utspisningsgilda å auktion försålda, nemligen:

1745	kilogram	bröd, torrt och orent;
1786	„	brödgrus;
1522,97	„	smör, beskt och härsket;
1054	„	fläsk, saltadt, något härsket;
64,73	„	grönsaker, torkade, mögliga; samt
1301	„	kött, saltadt, unket.

Värdet af stationens spanmåls- och proviantförråd hade vid 1898 års början uppgått till 176,221 kronor 40 öre samt vid dess slut till 143,730 kronor 48 öre.

Beträffande hvad revisorerna sålunda anført, hafva såväl marinförvaltningen som stationsbefälhafvaren vid flottans station i Karlskrona i afgifna utlåtanden åberopat ett från förvaltningsdirektionen vid berörda station inkommet yttrande i ämnet, deri direktionen erinrat, att hela det i november 1896 levererade smörpartiet, utgörande 14,000 kilogram, bestått af norrländskt eller finskt smör och att det besigtigats och godkänts i Stockholm, men redan vid mottagandet i proviantförrådet härstädes befunnits till stor del vara af mindre god beskaffenhet.

Att en del af detta smör kommit att magasineras så lång tid som $1\frac{1}{2}$ år hade väsentligen berott deraf, att under eskaderöfningarne sommaren år 1897 och å höstkorvetten samma år på försök utspisats konserveradt mejerismör af svensk tillverkning till en sammanlagd myckenhet af 1,700 kilogram i stället för norrländskt eller finskt smör.

Då försöken med utspisning ombord af konserveradt mejerismör anbefalts på våren år 1897, hade den deraf föranledda minskningen i

behovvet af norrländskt eller finskt smör icke kunnat tagas med i beräkningen af behovvet vid smörupphandlingen i början af september månad år 1896.

Beträffande öfriga i revisorernes berättelse omförmälda, såsom icke utspisningsgilda å auktion försälda matvaror borde nämnas, att de samtliga utgjordes af sådana proviantartiklar, som inlemnats till förrådet från efter slutade expeditioner hemkomna fartyg, och hvilka vid å dem anställd besigtning befunnits vara icke fullt utspisningsgilda eller magasineringsdugliga. Så vidt förvaltningsdirektionen kunde förstå, hade statens fördel bäst tillgodosetts genom dessa proviantartiklars skyndsamma försäljning å offentlig auktion, innan de hunnit undergå ytterligare försämring. Upplysningsvis meddelades, att dylika proviantartiklar vore föremål för så stor efterfrågan, att de vid auktionerna aldrig behöfde bortslumpas till vrakpris, utan i allmänhet betalades synnerligen högt. Såsom exempel i detta hänseende kunde nämnas, att försäljningsmedelpriset för det kasserade salta fläsket uppgått till 67 öre per kilogram, under det att varan, ny och frisk, vid leveransen till förrådet på våren år 1897 kostat staten allenast 63,9 öre per kilogram.

Hvad beträffar den af revisorerne anmärkta magasineringen af smör vid Karlskrona station, har det visserligen ådragit sig utskottets uppmärksamhet, att, på sätt förvaltningsdirektionen meddelat, i november 1896 inköpts ej mindre än 14,000 kilogram af denna vara, oaktadt, enligt då gällande bestämmelser, hvilka, för så vidt utskottet kunnat utröna, återfinnas i marinförvaltningens skrifvelse den 6 juni 1876, det lager af smör, som borde vid stationen finnas, skulle utgöras af allenast 50 centner, eller 212,5 kilogram; men då, enligt hvad utskottet inhemtat, stationsbefälhafvaren i skrifvelse till marinförvaltningen den 22 juli 1897 förklarar sig anse artikeln smör böra hänföras till de artiklar, som alls icke böra hållas i förråd, och vid detta förhållande det måste antagas, att någon sådan magasinering af denna vara som den af revisorerne anmärkta icke vidare skall förekomma, hemställer utskottet,

att Riksdagen må vid hvad i detta ärende förekommit låta bero.

Lotsstyrelsen.

§ 7.

(Rev. ber. pag. 124—125; Utl. pag. 591—592.)

Ang. förvalt-
ningen af
Gotska
Sandön.

Sedan lotsstyrelsen uti skrifvelse den 22 september 1891, med anmälan, att skogstillgången å Gotska Sandön, oaktadt planlös afverkning före år 1859, då ön inköptes af lotsverket, samt inträffade skogseldar, likväl ännu vore så tillräcklig, att densamma genom ändamålsenlig afverkning borde kunna lemna inkomst till betäckande af de med flygsandsplanteringarne å ön förenade kostnader, på samma gång en dylik afverkning vore af behovet påkallad för att underlätta ungskogens tillväxt, tillika anfört, att af den afverkningsbara skogen, som utgjordes af s. k. öfverståndare (150 å 200 år gamla träd), som afslutat sin tillväxt och hvilka vore till hinder för den omkringstående eller underväxande skogens utveckling samt beräknats uppgå till 106,465 stycken, då borde enligt uppgjord afverkningsplan och med iakttagande af särskild försigtighet af sakkunnig person utstämplas omkring 50,000 stycken och försäljas i vissa partier, omfattande 19,000 stycken sågtimmerträd, 12,000 stycken mindre byggnadstimmerträd samt 19,000 stycken om vid pass 23,500 kbm. i syllar, hvaremot afverkningen af den återstående delen af öfverståndarne icke för det dåvarande ansetts kunna med fördel ega rum, hade, enligt hvad i revisionsberättelsen meddelas, lotsstyrelsen genom kongl. bref den 9 oktober 1891 erhållit bemyndigande dels att, efter utsyning genom sakkunnig person, låta af de å Gotska Sandön befintliga afverkningsbara träd försälja omkring 50,000 stycken på sätt och under de vilkor i afseende på afverkningen, som styrelsen, efter skogstjenstemans hörande, kunde finna nödigt föreskrifva, dels att förskottsvis bestrida de med utsyningen och försäljningen förenade kostnader mot ersättning af inflytande försäljningsmedel för skogen. Tillika hade styrelsen anbefalts att i sinom tid inkomma med förslag till föreskrifter rörande användandet af de genom nämnda skogs försäljning inflytande medel.

Skogs försäljningen hade inbragt 27,000 kronor.

Sedermåra hade genom särskilda kongl. bref, till bestridande af kostnaderna för sanddämpning och skogsplantering å ön, intill revisionsårets slut anvisats sammanlagdt 14,481 kronor 42 öre att af nämnda

skogsförsäljningsmedel utgå. Af samma medel hade derjemte guldits kostnaden för trädens utsyning och försäljning med 883 kronor.

Då Gotska Sandön fortfarande egde afsevärd skogstillgång och då ganska omfattande arbeten årligen måste företagas för sanddämpning och skogsplantering å ön, hade revisorerne velat ifrågasätta, huruvida ej denna fastighet lämpligen borde från lotsstyrelsen till förvaltning af domänstyrelsen öfverflyttas.

I ett öfver revisorerne omförmälda framställning afgifvet utlåtande af den 29 december 1899 har lotsstyrelsen förklarat sig icke hafva något att mot den ifrågasatta öfverflyttningen erinra, för så vidt skogen på Gotska Sandön derigenom möjligen skulle vinna en rationellare skötsel; men då, såsom ock af framställningen framginge, ön inköpts för lotsverkets medel och sålunda afkomsten borde användas endast för lotsverkets ändamål, borde vid en möjlig öfverflyttning af förvaltningen till domänstyrelsen iakttagas, att antingen behållna inkomsterna af skogen särskildt bokfördes för att användas för lotsverkets ändamål, eller ock att statsverket för framtiden iklädde sig alla kostnader dels för husbyggnadstimmer och vedbrand åt lotsverkets på ön stationerade personal äfvensom åt fyrarne, dels för sanddämpning och skogsplantering å Gotska Sandön, hvilka senare kostnader hittills vanligen uppgått till 2,000—3,000 kronor årligen, då arbetena inskränkts till de nödvändigaste punkterna, afseende endast skydd för sjelfva fyrplatserna äfvensom behöflig sanddämpning på den af skogseld skadade trakten, men som naturligtvis måste komma att uppgå till betydligt mera, om arbetena skulle utsträckas till hela strandområdet med dess vidsträckta dyner.

Då, enligt hvad utskottet inhemtat, arbetena för sanddämpning och skogsplantering å Gotska Sandön för närvarande hufvudsakligen utföras af fyrinrättningens personal, föranleda dessa arbeten gifvetvis vida mindre kostnader, än om de skulle öfverlemnas till utförande genom skogsstatens försorg. Med afseende härå har utskottet ansett det tvifvelaktigt, huruvida öns förvaltning lämpligen bör, såsom revisorerne ifrågasatt, öfverflyttas till domänstyrelsen; och då härtill kommer, att äfven på andra ställen vid landets kuster finnas jordområden, som stå under lotsstyrelsens omedelbara vård samt att vid sådant förhållande, och derest en öfverflyttning af fastighetsförvaltning från lotsstyrelsen till domänstyrelsen skulle anses önskvärd, frågan torde böra tagas i ompröfning i hela sin utsträckning, derom dock förslag nu icke föreligger, hemställer utskottet,

att revisorerens omförmälda framställning för närvarande icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Öfverintendentsembetet.

§ 8.

(Rev. ber. pag. 234—235; Utl. pag. 609—610.)

*Ang. beslut
rörande in-
komna anbud
å repara-
tionsarbeten
vid kronans
hus i
Stockholm.*

Uti förevarande revisionsberättelse meddelas vidare, hurusom att ett vid öfverintendentsembetets räkenskaper fogadt utdrag af embetets protokoll den 26 april 1898 inhämtades, att intendenten för kronans under embetets inseende ställda hus och byggnader i hufvudstaden i afgifvet tjenstememorial af den 25 nämnda månad angående verkställd granskning af inkomna anbud å årets reparationsarbeten vid nämnda egendommar anført, bland annat, att från snickare inkommit två anbud, nämligen från Karl Engström, Karlslund, Väsby, och L & Th. Saul; och hade Engströms pris på fönster och dörrar stält sig något lägre samt hans timpris 3 öre billigare än Sauls, men som Engström, hvilken egentligen vore byggmästare, ej vore bosatt i Stockholm och hade sin verkstad en half mil från Väsby jernvägsstation, hade intendenten icke ansett sig kunna till antagande tillstyrka hans anbud, utan förordat det af Saul ingifna, hvars pris vore lika med föregående årets.

Vid ärendets föredragning hade, enligt hvad förenämnda protokoll vidare utvisade, öfverintendentsembetet, med afseende å hvad intendenten anført och med stöd af § 20 i kongl. förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m. den 17 november 1893 pröfvat skäligen att såsom entreprenörer för 1898 års reparationsarbeten vid ifrågavarande hus och byggnader under vilkor, som komme att entreprenörerna delgifvas, antaga, bland andra, snickerifirman L. & Th. Saul.

Då de skäl, som åberopats för förkastande i förevarande fall af det lägre anbudet och antagande af det högre, icke syntes revisorerne vara af afgörande betydelse, hade revisorerne, som ansett det vara af vigt, att vid inkomna anbuds bepröfvande så förfores, att ej arbetsgifvare afskräcktes från deltagande i täflan, velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen anmäla.

I anledning af hvad revisorerne sålunda anført har öfverintendentsembetet i afgifvet utlåtande den 9 januari innevarande år framhållit

att, om än det skäl till förkastande af snickaren Karl Engströms anbud, som af intendenten för kronans hus i Stockholm anförts och af embetet biträdts, att Engström, såsom egentligen byggmästare, vore mindre sakkunnig än hans af embetet sedan flera år tillbaka kände, yrkesskicklige medtäflare, icke kunde, på sätt revisorerne förmenade, anses afgörande, det åberopade hufvudskälet för underkännandet af Engströms anbud, eller att anbudsgifvaren vore bosatt utom hufvudstaden, dock måste godkännas såsom fullgiltigt stöd för embetets beslut i förevarande fråga. Utförandet af här omhandlade reparationsarbeten påfordrade nemligen oftast skyndsamhet och städse noggrann och oaffätlig tillsyn af dem, som åtagit sig desamma, fordringar, som näppeligen kunde fyllas, derest vederbörande handtverksmästare hade sitt hemvist på ett icke obetydligt afstånd från arbetsplatsen. Hvad särskildt snickeriarbetena enligt de årliga generalförslagen för Stockholm beträffade, vore att märka, att, utom det att sådana stundom under större eller mindre brådskas plögade pågå samtidigt vid de flesta kronans egendomar och sålunda fordrade icke blott en talrik, utan äfven, och detta icke minst, en lätt tillgänglig arbetsstyrka, större delen af förarbetet måste utföras på arbetstagarens egen verkstad, en omständighet, som, såvidt embetet kunde finna, otvetydigt gifve vid handen, att denna, till undvikande af onödig tidsutdrägt och längre transporter med deraf följande olägenheter af skilda slag, måste vara belägen inom hufvudstaden. På grund af det nu sagda funne öfverintendentsembetet det böra fastslås såsom ett oeftergifligt vilkor, att de handtverksmästare, hvilkas anbud å verkställandet af generalförslagsarbetena i Stockholm kunde komma under pröfning, skulle vara derstädes boende, och embetet skulle med föranledande af revisorerne här ifrågavarande anmärkning, i de kungörelser, som i allmänna tidningarne infördes om anbuds afgifvande å samma arbeten, för framtiden intaga berörda vilkor.

Den af revisorerne i förevarande afseende gjorda erinran har utskottet visserligen icke funnit vara af den vigt, att den skolat föranleda utskottet till att utförligt redogöra för hvad i ärendet förekommit och afgifva yttrande i detsamma, derest ej den af öfverintendentsembetet i ärendet afgifna förklaring varit af beskaffenhet att ådraga sig utskottets särskilda uppmärksamhet. Om än olika meningar kunna göra sig gällande i fråga om lämpligheten att för utförande af snickeriarbeten för reparationer å byggnader i Stockholm anlita arbetstagare inom eller utom hufvudstaden, i hvilket afseende utskottet emellertid

delar revisorernes mening, synes nemligen revisorernes i denna fråga uttalade uppfattning ingalunda hafva bort föranleda öfverintendents-embetet att, såsom nu skett, förklara sig med anledning af revisorernes anmärkning skola i de kungörelser, som utfärdas om anbuds afgifvande å nämnda arbeten, fastslå just det förfaringssätt, som föranledt revisorernes ifrågavarande framställning. Under uttalande häraf har utskottet velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen

omförmåla.

Postsparbanken.

§ 9.

(Rev. ber. pag. 243—244; Utl. pag. 615—620.)

*Ang. gällande
föreskrifter i
fråga om pla-
cering af post-
sparbankens
tillgångar.*

Revisorerne hafva vidare erinrat, att i § 18 mom. 2 af kongl. förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883 föreskrifvits i fråga om de i postsparbanken inflytande medlens fruktbargörande, att för så stor del af influtna medel, som postsparbankens styrelse ansåge icke behöfva genom insättning i riksbanken hållas tillgängliga för att möta uppsägning af medel, hvilka i postsparbanken innestode, skulle för postsparbankens räkning inköpas räntebärande obligationer, utfärdade af svenska staten eller Sveriges allmänna hypoteksbank. Men redan år 1887 hade befunnits nödvändigt att utvidga ramen, inom hvilken berörda medel finge göras fruktbarande, och genom kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 förordnades, att af ifrågavarande medel skulle få inköpas obligationer, utfärdade, förutom af svenska staten eller af Sveriges allmänna hypoteksbank, äfven af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit meddeladt, med rätt för postsparbankens styrelse att intill högst en tredjedel af de postsparbankens medel, hvarom nu vore fråga, göra medlen fruktbarande äfven genom utlåning mot skuldebref till kommun inom riket, med iakttagande jemväl i detta fall att tillåtelse till lånets upptagande blifvit kommunen af Kongl. Maj:t meddelad.

De förändringar i penningemarknaden, som inträffat efter det nämnda kungörelse utfärdades, föranledde revisorerne att ifrågasätta, huruvida icke en ytterligare utvidgning i afseende å rätten till inköp af valutor för postsparbankens räkning skulle kunna ega rum till

åstadkommande af höjning i så väl utlånings- som inlåningsräntan; och förestälde sig revisorerne, att någon viss bestämd del af de postsparebankens medel, hvarom nu vore fråga, skulle kunna fruktbargöras genom utlåning mot inteckning i fastigheter med vissa för säkerheten fullt betryggande begränsningar. Sådana värdehandlingar egde framför obligationer med låg ränta den fördel, att de kunde realiserars utan kursförlust.

I fråga om postsparebankens lånerörelse hade revisorerne vidare velat ifrågasätta, huruvida icke belåningsrätten skulle kunna utsträckas till de obligationer, banken egde rätt att inköpa.

I anledning af hvad revisorerne sålunda anfört, har postsparebankstyrelsen i afgifvet utlåtande meddelat följande.

Efter det redan under det tredje året af postsparebankens verksamhet, eller år 1886, sådana förändringar inträffat i penningemarknaden, att svårighet uppstått för postsparebankstyrelsen att, i enlighet med den ursprungliga bestämmelsen i § 18 mom. 2 af ofvan åberopade förordning af den 22 juni 1883, åstadkomma erforderlig afkastning å postsparebankens öfverskottsmedel, hade styrelsen, uti skrifvelse den 19 mars 1886, hemställt, bland annat, att åt nämnda mom. måtte gifvas en sådan lydelse, att ifrågavarande öfverskottsmedel finge placeras i obligationer, utfärdade af svenska staten och Sveriges allmänna hypoteksbank, i den mån dylika obligationer kunde erhållas till pris, som af postsparebankstyrelsen pröfvades vara antagligt, men eljest på annat sätt, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Uti proposition till Riksdagen af den 6 april 1887, hade Kongl. Maj:t med anledning af postsparebankstyrelsens nyssberörda framställning, föreslagit, bland annat, att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 18 mom. 2 af berörda förordning måtte erhålla en så affattad lydelse, att fast placering af postsparebankens öfverskottsmedel finge ske, förutom i obligationer, utfärdade af svenska staten och Sveriges allmänna hypoteksbank, jemväl i obligationer utgifna af kommun inom riket för lån, till hvars upptagande Kongl. Maj:ts tillstånd blifvit meddeladt; samt att postsparebankstyrelsen derjemte skulle ega rätt att intill en tredjedel af ifrågavarande medel göra desamma fruktbärande äfven genom utlåning mot skuldebref till kommun inom riket, med iakttagande äfven i detta fall att tillåtelse till lånets upptagande blifvit kommunen af Kongl. Maj:t meddelad.

Uti deröfver den 17 juni 1887 afgifvet utlåtande hade samman-satta stats- och bankoutskottet hemställt om afslag å hvad Kongl. Maj:t i nu omhandlade del af propositionen föreslagit, men vid frågans be-

handling i Riksdagens kamrar den 22 och 25 i sistnämnda månad hade propositionen blifvit i sin helhet af Riksdagen bifallen, hvarefter kungörelse i ämnet utfärdats den 13 derpåföljde juli.

Sedan postsparbankstyrelsen genom den i nyssnämnda kungörelse innefattade bestämmelse erhållit större frihet i afseende å sättet för placering af ifrågavarande medel, hade till en början ej någon svårighet yppats för styrelsen att göra dessa medel fruktbarande på sådant sätt, att å desamma inom kort erhållits en afkastning, tillräcklig att, efter det delegarne godtgjorts dem tillkommande räntor, betäcka postsparbankens driftskostnader. Men de jemförelsevis blygsamma siffror, som kännetecknade de första åren af postsparbankens verksamhet, hade förändrat sig under åren 1890—1896, då bankernas depositionsränta närmade sig och vid vissa tillfällen till och med understigit postsparbankens inlåningsränta. Insättningsbeloppen hade under sistberörda år med ej mindre än sammanlagdt omkring 40 millioner kronor öfverstigit de belopp, som uttagits; och svårigheter hade ånyo visat sig att, med den begränsning i afseende å placeringsrätten, som fortfarande förefunnits, inom landet finna, för så pass betydliga belopp som nu ifrågavarande, sådana valutor, till hvilka postsparbanken varit för placering af sina öfverskottsmedel hänvisad.

Vid särskilda tillfällen hade ock postsparbankstyrelsen ansett sig böra å detta förhållande fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet.

Sålunda hade styrelsen, uti sin framställning den 20 maj 1896, angående nedsättning i den ränta, som då godtgjordes delegarne i postsparbanken, yttrat, att den omständigheten att placeringen vore inskränkt till angifna värdepapper (obligationer, utfärdade af svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank och kommuner inom landet, äfvensom skuldebref af kommun) understundom föranledde dertill, att banken måste tillhandla sig dessa värdepapper till högre kurs än den i allmänna marknaden gällande, enär vederbörande säljare visste, att banken vore nödsakad placera sina medel uti ett visst slags valutor, utan frihet för banken att välja bland i penningemarknaden befintliga öfriga slags värdepapper; samt att det vore tydligt att denna placering, med kapitalets tillväxt, blefve allt svårare och att, såvida icke gränserna för bankens utlåning finge vidgas i mån af behof, nödvändigheten kräfde en nedsättning i räntefoten.

Och uti sin skrifvelse den 5 maj 1899, om förhöjning i postsparbankens inlåningsränta, hade styrelsen erinrat, hurusom den inskränkning i afseende å rätt till placering af bankens medel, som vore gällande, eller att minst $\frac{2}{3}$ af dessa medel skulle vara placerade i ofvan

åberopade obligationer, ej vidare vore ändamålsenlig. Till en början, och så länge bankens fonder uppgått till mindre betydande belopp, hade en sådan anordning möjligen kunnat vara lämplig. Men då fonden dåmera vuxit till rätt afsevärdt belopp, kunde denna inskränkning i placeringsfriheten verka störande på bankens ekonomi, särskildt i tider af höga räntor. Under de senare åren, då låga räntor varit rådande, hade postsparbankens öfverskott varit betydliga; och enär till följd af omförmälda inskränkning tillgång till lämpliga värdepapper ej funnits inom landet, hade postsparbanken, i likhet med åtskilliga andra kassor, måst från utlandet för höga kurser inköpa sådana papper, uti hvilka dessa öfverskottsmedel måst placeras.

Af hvad postsparbankstyrelsen nu anfört, framginge, att styrelsen ej underlätit att fästa uppmärksamheten på önskvärdheten, för att ej säga nödvändigheten, af att större frihet, än hvad för närvarande egde rum, medgäfvos postsparbankstyrelsen vid placering af postsparbankens öfverskottsmedel. En begränsning sådan som den nuvarande kunde i tider af höga räntor blifva ödesdiger för postsparbankens ekonomi. Då nemligen under sådana tider uttagningarna öfverstege insättningarna, måste banken, för fullgörande af sina förbindelser mot delegarne, *antingen* upptaga lån, för hvilka måste erläggas högre ränta än den, banken uppbure på sina fonder, *eller ock* för låga kurser och med ej ringa förlust afhända sig värdepapper, som blifvit för höga kurser inköpta.

Af den berättelse, postsparbankstyrelsen den 15 november 1899 till Kongl. Maj:t afgifvit angående postsparbankens förvaltning under år 1898, inhemtades, att vid sistnämnda års utgång bankens skuld till delegarne utgjort kronor 64,033,595,64, under det att bankens tillgångar vid samma tid i räntebärande obligationer och amorteringslån jemte obetalade räntor å dessa obligationer och lån uppgått till kronor 65,313,241,63.

Under år 1899 hade insatts i postsparbanken 15,802,000 kronor och uttagits 21,934,295 kronor 99 öre, hvadan uttagningarne öfverstigit insättningarne med 6,132,295 kronor 99 öre. För åstadkommande af de för dessa utbetalningar erforderliga rörelsemedel hade postsparbankstyrelsen *dels* mot hypotek af innehafda obligationer, upptagit lån mot för nuvarande förhållanden billiga räntor, *dels ock* till utlandet försålt obligationer till nominelt belopp af 1,660,800 kronor, hvilken försäljning, till följd deraf att för de afyttrade obligationerna erhållits jemförelsevis högt pris, ej förorsakat banken någon förlust, utan tvärtom vinst. Hade sådana bestämmelser i fråga om öfverskottsmedlens fruktbargörande

varit gällande, som medgifvit postsparbanken en mera vidgad rätt i afseende å medlens placering och till följd deraf möjligheten att erhålla en högre utlåningsränta, torde postsparbanken hafva blifvit iståndsatt att, för hejdande af utströmningen af medel, höja bankens inlåningsränta till ett belopp mera öfverensstämmande med den å allmänna penningemarknaden rådande. Någon höjning af inlåningsräntan ansåge styrelsen emellertid, så länge nuvarande bestämmelser beträffande placeringsrätten vore gällande, ej kunna ifrågakomma utan statsverkets mellankomst i form af försträckning. Medelräntan å postsparbankens samtliga placeringar i obligationer och direkta kommunlån hade nemligen för år 1898 utgjort allenast 3,842 procent och för år 1899, under hvilket år högst obetydlig medelplacering kunnat ifrågakomma, hade medelräntan varit enahanda.

Om således postsparbankstyrelsen, såsom ofvan meddelats, redan tillförene hyst den åsigt, att den inskränkning i afseende å sättet för öfverskottsmedlens placering, som hittills varit gällande, medfört afsevärda svårigheter, så hade denna åsigt ytterligare stadgats på grund af erfarenheten under senaste år. Styrelsen delade fördenskull revisorernes mening derom, att en ytterligare utvidgning i afseende å rätten till inköp af valutor för postsparbankens räkning med allt skäl kunde ifrågasättas för åstadkommande af höjning i så väl utlånings- som inlåningsräntan. I hvilken grad en sådan utvidgning lämpligen borde ega rum, derom vore styrelsen emellertid, med afseende å denna frågas stora vikt samt i betraktande af den korta tid, som stått styrelsen till buds för afgifvande af utlåtandet i detta ämne, ej beredd att yttra sig, i synnerhet som, enligt styrelsens förmenande, denna fråga ej borde afgöras enbart för sig utan i samband med andra dermed sammanhängande frågor, exempelvis rörande nedsättning under löpande kalenderår af bankens inlåningsränta, m. m. Enligt hvad styrelsen hölle före, skulle ej heller, åtminstone för närvarande och under den närmaste framtiden, en utsträckning i afseende å rätten att placera postsparbankens öfverskottsmedel kunna utöfva någon afsevärd inverkan på postsparbankens ekonomi. Under sistlidet år hade, såsom ofvan omnämnts, uttagningarne i postsparbanken öfverstigit insättningarne deri med mera än 6,000,000 kronor; och det vore ej antagligt — med de höga räntor, som för närvarande vore rådande och som ej torde i någon afsevärd grad, så snart sjunka, — att under innevarande år något betydligare öfverskott skulle uppkomma i förhållandet mellan beloppen af insättningar och uttagningar. Skulle emellertid detta inträffa, borde det uppkomna öfverskottet användas för afbetalning å eller inbetalning

af de lån, som postsparbanken under nästlidet år måst upptaga för fullgörande af sina förbindelser mot delegarne.

Revisorerna hade beträffande nu omhandlade utsträckning af placeringsrätten ifrågakänt, bland annat, att någon viss del af öfverskottsmedlen skulle kunna fruktbargöras genom utlåning mot inteckning i fastigheter. Sådana värdehandlingar skulle, enligt revisorernas åsigt, framför obligationer med låg ränta ega den fördel, att de kunde utan kursförlust realiseras.

Ehuru postsparbankstyrelsen, af skäl som ofvan nämnts, för närvarande ej vore i tillfälle att närmare yttra sig angående revisorernas förslag i fråga om medelplaceringen, tillåte sig styrelsen dock, i anledning af hvad revisorerna anfört rörande fastighetsinteckningslåns företräde vid realisation framför obligationer med låg ränta, att såsom sin mening uttala, att, om än förstnämnda värdehandlingar kunde, i olikhet med hvad som vore förhållandet beträffande obligationer, hos låntagare uppsägas till inbetalning, sådan uppsägning dock, i tider af stor penningeknapphet, i de flesta fall ej skulle föranleda till annan åtgärd, än att det uppsagda inteckningslånet blefve mot förhöjd ränta omsatt.

Utskottet delar visserligen revisorernas mening derom, att den ram, inom hvilken postsparbankens styrelse enligt gällande bestämmelser eger göra bankens medel fruktbärande, är väl trång, men då, på sätt styrelsen antydt, någon utlåning af bankens medel ej är att under den närmaste tiden emotse, synes fullgiltig anledning icke förefinnas att nu föreslå Riksdagen att vidtaga åtgärder för förändring i de uti förordningen angående postsparbanken intagna stadgandena angående bankens lånerörelse, helst vid ändring af några bland berörda förordnings föreskrifter det möjligen torde ifrågakomma att äfven i andra hänseenden revidera der intagna bestämmelser, och i allt fall Kongl. Maj:t icke lär underlåta att, när förhållandena sådant kräfva, taga denna fråga i öfvervägande och till Riksdagen afgifva det förslag, som af omständigheterna må betingas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anser utskottet revisorernas ifrågavarande framställning för närvarande icke böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda, utan har utskottet endast velat hvad i detta ärende förekommit för Riksdagen

omförmåla.

Domänstyrelsen.

§ 10.

(Rev. ber. pag. 264—265; Utl. pag. 626—632.)

*Ang. villkoren
vid utarrendering af en
kronans egen-
dom i Husby
socken af
Kopparbergs
län.*

Sedan Kongl. Maj:t genom kongl. bref den 29 januari 1897 förordnat, att förra regementsskrifvarebostället ⁶⁶⁹/₈₃₂ mantal Ytternora n:o 1 och förra auditörsbostället ²⁷³/₄₁₆ mantal Bergsgärdet n:o 1, båda i Husby socken af Kopparbergs län, skulle efter den 14 mars 1898 i kronans ego bibehållas för att jemte förra öfverstebostället Näs Kungsgård n:o 1 om 4 $\frac{1}{2}$ mantal i samma socken för statsverkets räkning fortfarande utarrenderas, och domänstyrelsen beslutat, att för denna utarrendering dessa tre egendomars områden med undantag af utskogsskiftena, hvilka blifvit afsatta till kronopark, skulle fördelas i två närmare beskrifna lotter, hade, enligt hvad i revisionsberättelsen vidare meddelas, styrelsen, då förutvarande arrendatorn af Näs och Bergsgärdets hufvudgårdar brukspatroneu Wilhelm Schröder tillkännagifvit sin önskan att under den arrendeperiod, som inginge förenämnda den 14 mars, öfvertaga arrendet af arrendelotten n:o 1 mot erläggande af arrendeafgift, motsvarande det för egendomen af styrelsen fastställda arrendevärde, 3,500 kronor, samt öfriga stadgade arrendevilkor, med Schröder den 30 april 1897 afslutat arrendekontrakt.

Hvad deremot beträffade lotten n:o 2, för hvilken styrelsen fastställt ett arrendevärde af 1,600 kronor, så och då, efter det trenne auktioner hållits för dess utarrendering under 20 års tid från den 14 mars 1898 utan att anbud afgifvits, ofvanbemälda Schröder i en till styrelsen ingifven skrift förklarar sig villig att öfvertaga arrendet mot erläggande af en årlig arrendeafgift af 100 kronor och fullgörande af vissa vilkor, hade styrelsen den 19 januari 1898 uppgjort arrendekontrakt med Schröder; varande, bland andra vilkor, föreskrifvet, att arrendatorn skulle vara skyldig att inom fjerde årets utgång och utan ersättning hafva för kronans räkning uppfört och till insyning anmält alla för egendomen erforderliga, i arrendekontraktet närmare angifna byggnader utom mangårdsbyggnaden mot det att arrendatorn såsom bidrag till byggnadernas uppförande egde å Bergsgärdet och Ytternoras fäbodskogar erhålla utsyning och stämpling af 4,000 timmerträd

med omkring 12 tums medeldiameter vid brösthöjd med rätt att samma timmer fritt disponera.

Då enligt gällande grunder för förvaltningen af kronans domäner det tillkomme domänstyrelsen att i händelse antagligt anbud vid förnyad arrendeauktion icke erhållits, om egendomens skötsel tillsvidare förordna, hade det ådragit sig revisorernes uppmärksamhet, att sistnämnda egolott n:o 2 blifvit efter under hand inkommet anbud på tjuguarigt arrende upplåten; och hvad anginge arrendevilkoret om rätt för arrendatorn till fri disposition af 4,000 timmerträd, hade revisorerne velat erinra, att då de största af de byggnader, arrendatorn enligt arrendekontraktet vore skyldig att bygga, nämligen ladugård för åttio djur och stall för tolf hästar, skulle uppföras af tegel och till öfriga byggnader i regeln icke enligt revisorernas förmenande kunde användas timmer af sådana dimensioner som det arrendatorn tillförsäkrade, den medgifna utsyningen hufvudsakligen afsåge verkets försäljning från ifrågavarande vid Dalelven belägna egendom. Och då värdet af det utsynade och till fri disposition lemnade timret enligt revisorernes uppfattning borde kunna anses vara omkring 20,000 kronor samt minskningen i det af domänförvaltningen i orten till 1,600 kronor för år beräknade värdet utgjorde 1,500 kronor årligen eller för 20 år 30,000 kronor, syntes arrendatorns skyldigheter under arrendetiden eller åliggandet att lemna 100 kronor årligen eller tillsammans 2,000 kronor kontant i arrende och uppföra byggnader, hvilka enligt hans egen beräkning medförde för honom en kostnad af 28,700 kronor, icke stå i rimligt förhållande till fastighetens beräknade värde, hvadan revisorerne velat jemväl å detta förhållande fästa uppmärksamheten.

Uti häröfver den 2 januari innevarande år afgifvet utlåtande har domänstyrelsen meddelat:

att styrelsen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 18 december 1896 anmält bland annat att, när de genom särskilda kontrakt den 8 februari 1889 och den 18 november 1892 till den 14 mars 1898 utarrenderade kronohemmanen, förra regementsskrifvarebostället ⁶⁶³/₈₃₂ mantal Ytternora n:o 1 och förra auditörsbostället ²⁷³/₄₁₆ mantal Bergsgärdet n:o 1, båda i Husby socken, lemnade i årligt arrende, det förstnämnda 475 kronor och det sistnämnda 300 kronor, under år 1895 å hemmanen förrättats saluvärdering samt att, då dervid befunnits, att en del af de hemmanen tillhörande inegoområden vore sammanblandade med inegorna till angränsande och samtidigt arrendelediga förra öfverstebostället Näs kungsgård n:o 1 om 4 ¹/₂ mantal i samma socken, hvilket

hemmans arrende betydligt öfverstege 500 kronor, förslag jemväl uppgjorts för utarrendering af detta sistnämnda hemman och för reglering af egoområdena hemmanen emellan; och hade styrelsen tillika anmält att, då vid förenämnda värdering tillförlitlig karta öfver hemmanens inegoområden icke varit tillgänglig, förrättningsmännen, efter det dylik karta med beskrifning upprättats under år 1896, hållit nytt sammanträde, dervid de, hufvudsakligen af det skäl att till följd af Näs kungsgårds spridda och från hufvudgården på ända till $\frac{1}{2}$ mils afstånd belägna egor af denna egendom i alla händelser borde bildas två arrendegårdar, frångått af dem förut framställt förslag om försäljning af delar af Ytternora och Bergsgärdet samt föreslagit, att af alla tre egendomarne skulle bildas två fristående sådana, nemligen

1:o) Näs kungsgård, till hvilken skulle höra alla de egor och åbyggnader, hvilka då tillhörde kungsgården och låge norr om den så kallade Olles gata, hvilken å kartan funnes med rödt streck utmärkt jemte utegorna Sandänget och Nettbohage och all den skog, som inginge i kungsgårdens dåvarande arrende samt af Bergsgärdet och den inegojord, som vore belägen norr om den så kallade Olles gata och invid Bergsgärdets hufvudgård jemte dertill hörande fäbodskog, samt

2:o) Elfsgården, till hvilken skulle förläggas icke allenast alla Näs kungsgårds egor och åbyggnader, belägna söder om Olles gata och de två Bergsgärdet tillhörande egor, som benämndes Bergsgärdsvreten och Lerarbo, utan äfven hela Ytternora egendom jemte dertill hörande hem- och fäbodskog;

att, sedan styrelsen förklarar sig anse detta förslag ändamåsenligt och förtjent af godkännande i hufvudsak, Kongl. Maj:t genom bref den 29 januari 1897 funnit godt förordna, att hemmanen Ytternora och Bergsgärdet skulle efter den 14 mars 1898 i kronans ego bibehållas och fortfarande utarrenderas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnda förslag;

att med anledning häraf styrelsen beslutat utarrendera ofvannämnda trenne egendomar i två lotter, af hvilka lotten n:o 1 skulle utgöras af Näs kungsgård med förut antydda områden, och lotten n:o 2 af de af uppskattningsmännen under namnet Elfgården upptagna egor, omfattande 125 har 19,4 ar åker, 7 har 1,8 ar äng och tomter, 59 har 81,7 ar hagmark, 57 har 61 ar hemskog och 130 har 8 ar fäbodskog eller sammanlagdt 379 har 71,9 ar;

att arrendevärdet å sistnämnda lott, hvilket af uppskattningsmännen beräknats till 1,500 kronor, af styrelsen faststälts till 1,600 kronor;

att dåvarande arrendatorn till Ytternora, hvilken egendom skulle utgöra hufvudgården till den nya arrendelotten, icke begagnat honom erbjuden rätt att på arrende under 20 år från den 14 mars 1898 öfvertaga arrendelotten n:o 2 mot fastställda arrendevärdet och öfriga arrendevilkor, deribland skyldighet för arrendatorn att förse arrendelotten med nödiga åbyggnader enligt de bestämmelser, som vid af- och tillträdessynen före tillträdet blefve meddelade, allt mot ersättning för dermed förenade kostnader att honom tillgodoräknas genom afskrifning af byggnadssumman, hvilken faststälts till 150 kronor årligen, och afkortning i förfallande arrendeafgifter;

att samtidigt härmed arrendatorn till Ytternora, hvilken egde eget hemman inom Ytternora by och hade honom enskildt tillhöriga byggnader uppförda å den arrenderade egendomen, hos Konungens befallningshafvande begärt laga skifte å Ytternora by, hvilket skifte börjats den 9 juni 1897 och afslutats den 19 december samma år;

att vid samma skifte den jord, hvarå kronans åbyggnader varit uppförda, tilldelats den hemmansdel, som af arrendatorn egdes; samt

att sedan optionsrätten af arrendatorn icke begagnats, trenne auktioner hållits för arrendelottens utarrendering utan att anbud erhållits.

När arrendevärdet å lotten n:o 2 af styrelsen faststälts, hade förutsatts att arrendatorn komme att få begagna och bebo de kronan tillhöriga åbyggnaderna i Ytternora och att de till- och nybyggnader, som föreskrefvos i det arrendekontrakt, hvilket fastställdes i sammanhang med arrendevärdets bestämmande, skulle uppföras under arrendeperioden å tider, som för arrendatorn vore fördelaktigast. Detta arrendevärde måste emellertid, när sedermera kronan för sin egendom i Ytternora hade ålagts utflyttning, och i följd deraf nybyggnader för hela egendomen måste på en gång och redan under första arrendeåren uppföras, anses för högt, hvilket äfven framginge af resultatet af arrendeauktionerna, och vore vid sådant förhållande de af revisorerne på arrendevärdet stödda beräkningar i syfte att visa den förlust, som kronan tillskyndats genom ifrågavarande utarrendering, icke på rigtiga grunder fotade.

Då vid de hållna auktionerna för egolottens utarrendering anbud icke erhållits, hade visserligen styrelsen, enligt 7:de punkten af kongl. kungörelsen den 10 november 1882, sådan denna lydde enligt kongl. kungörelsen den 31 juli 1887, egt, att om lottens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna. De utvägar som då stått styrelsen öppna hade varit att söka antingen utarrendera egolotten på kortare tid med skyldighet för arrendatorn att bebygga lotten eller öfverlåta

brukningsrätten af lotten utan åbyggnader i dess helhet eller delvis till närboende hemmans innehafvare. För den första af dessa åtgärder hade skäl ej ansetts förefinnas, då ingen kunde tänkas vilja nedlägga ett större kapital för lottens bebyggande under en arrendetid, hvarunder han icke ens kunde af jordens afkastning återförvärfva det af honom nedlagda kapitalet, och hvad den andra åtgärden anginge, syntes denna icke heller kunna med framgång vidtagas af den anledning att egoområdet varit för stort och afsides beläget.

För styrelsen hade då ingen annan utväg återstått än att söka under hand förskaffa arrendeanbud å arrendelotten och, sedan ett par spekulanter besökt stället, dock utan att sedermera med anbud inkomma, hade förfrågning blifvit gjord hos arrendatorn af lotten n:o 1, brukspatronen Wilhelm Schröder, hvilken under en längre tid arrenderat Näs kungsgård och äfven under 6 års tid Bergsgärdet, derunder han på ett förtjenstfullt sätt fullgjort sina arrendeskyldigheter, och som varit antagen till arrendator af arrendelotten n:o 1, huruvida icke han skulle vilja öfvertaga jemväl arrendelotten n:o 2, och hade han då afgifvit anbud att under 20 år arrendera lotten under förutsättning att derstädes finge uppföras tvenne arbetarebostäder, hvardera med 7 rum, källare och vedbodar, brygg- och bagarstuga, ladugård af murtegel för 80 djur, stall för 12 hästar, af tegel eller timmer, sädes- och foderlada, spanmålsmagasin, klensmedja och slöjdstuga, svinhus, afträdeshus, pudretthus, vagnshus, redskapshus, vedbod, materialbod samt vattenledning till ladugård och stall, för hvilket allt kostnaderna beräknats till 28,700 kronor, och under vilkor, bland annat, att utsyning och stämpling å Bergsgärdets och Ytternora fäbodeskogar vid Elgsjöberget finge ske af 4,000 timmerträd med cirka 12 tums medeldiameter vid brösthöjd »att för ofvannämnda byggnader få fritt disponeras» samt att betala ett kontant arrende af 100 kronor årligen.

Styrelsen hade nödgats antaga detta anbud och den 19 februari 1898 afslutat arrendekontrakt med Schröder, deri denne ålagts bland annat att i årligt arrende erlägga 100 kronor samt att inom fjärde arrendeårets utgång hafva för kronans räkning å arrendelotten uppfört och till insyning anmält

1:o) Tvenne arbetarebostäder af timmer, hvardera inredd till två rum med kök till hvarje rum och tre rum utan särskildt kök samt försedd med större vind med inredning af förvaringsbodar åt hvarje hushåll;

2:o) Källare och vedbodar af resvirke och bräder för 10 hushåll;

3:o) Bryggshus och bagarstuga af timmer;

- 4:o) Ladugård af murtegel med cementgolf, lanternin m. m., inredd för 80 djur med kalkkättar;
- 5:o) Stall af murtegel, inredd för 12 hästar med selkammare;
- 6:o) Sädes- och foderlada af resvirke och bräder med direkt uppfordring af lassen;
- 7:o) Spanmålsmagasin af timmer;
- 8:o) Klensmedja och slöjdstuga af timmer;
- 9:o) Svinhus, hemlighus och pudretthus af timmer och resvirke;
- 10:o) Vagnslider, redskapslider, ved- och materialbod af timmer och resvirke;

11:o) Vattenledning till ladugård och stall med reservoir och uppfordring från Dalelven, hvarjemte stadgats att samtliga byggnaderna skulle uppföras med fullgoda materialier samt efter af kongl. styrelsen godkända ritningar och enligt de närmare bestämmelser i öfrigt, som vid af- och tillträdessyn mellan arrendatorn till Ytternora och Schröder blefve meddelade. Såsom bidrag till dessa byggnaders uppförande hade i kontraktet Schröder berättigats att erhålla utsyning af omordade antalet timmerträd samt att desamma fritt disponera.

Af- och tillträdessynen hade den 24 maj 1898 hållits, dervid Schröder i enlighet med annat i arrendekontraktet intaget stadgande ålagts att gälda de på Ytternora belöpande skifteskostnaderna, med ett belopp af 1,137 kronor 42 öre, men tillerkänts honom deremot ersättning för husflyttning med 587 kronor 47 öre, hvarifrån likväl afräknats samma egendom ålagd ersättning enligt häfdeliqvid och dagsverksliqvid med 394 kronor 24 öre, så att det belopp, som Schröder fått uppbära, utgjort 193 kronor 17 öre.

Enligt arrendeaftalet skulle, såsom förut vore nämndt, en del byggnader uppföras af timmer; och hade, derest för uppförande af ladugården och stallet samma material skolat användas, enligt Schröders beräkning, som syntes styrelsen ej vara öfverdrifven, erfordrats för alla byggnaderna 4,000 timmerträd af förutnämnd storlek, men då den trakt, der timret måste utstämplas, varit belägen på mer än 2 mils afstånd från platsen för byggnadernas uppförande, och flottning för timrets framforslande icke kunde begagnas, hade Schröder påyrkat att få sälja timret på rot för sin räkning mot det han uppförde ladugård och stall af murtegel och öfriga byggnader af köpt virke, och vore detta anledningen till att Schröder berättigats fritt disponera det för nybyggnaden eljest erforderliga timret.

I fråga om timrets värde ville styrelsen meddela, att då ett träd om 12 tums medeldiameter vid brösthöjd lemnar omkring 15 kubikfot

timmerdugligt virke och priset per kubikfot vid tiden för kontraktets afslutande utgjort 25 öre, samt värdet af hvarje timmerträd kunde beräknas till 3 kronor 75 öre, hela partiets värde kunde anses motsvara 15,000 kronor.

Ehuruväl utskottet, som delar revisorerens uppfattning i föreliggande ämne, ansett lämpligheten af den omförmälda virkesaffären kunna ifrågasättas och i öfrigt funnit anmärkningsvärdt ej mindre att ny arrendevärdering å lotten n:o 2 ej anordnats efter det laga skifte å Ytternora by afslutats, än äfven att arrendet icke blifvit å auktion utbjudet med de af den nuvarande arrendatorn erbjudna arrendevilkor, håller utskottet dock före, att några särskilda åtgärder i föreliggande ärende icke nu lämpligen böra vidtagas, hvadan utskottet hemställer,

att Riksdagen må vid hvad i ärendet förekommit låta bero.

Kongl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen.

§ 11.

(Rev. ber. pag. 310—312; utl. pag. 641—644.)

Ang. revision af de för inrättningens förvaltning gällande föreskrifter.

Den kongl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen grundar sig, enligt hvad revisorerne meddela, dels på befallningsmannen öfver Dragmarks län Thomas Dyres enkas, fru Margaretha Hvitfeldts den 22 januari 1664 till förmån för den vid »Göteborgs akademi eller gymnasium» studerande ungdomen från Bohus län upprättade testamente och dels på Konung Carl XI:s bref af den 20 oktober och 26 november 1694, hvarigenom de bland de ursprungligen testamenterade hemmanen, som varit underkastade reduktion, donerats till inrättningen med föreskrift att härifrån skulle beredas understöd för studerande vid gymnasiet från andra delar af Göteborgs stift. Stiftelsen utgjordes af de i Göteborgs och Bohus län belägna säterierna Åby och Sundsby med tillhörande afvelsgårdar samt öfriga hemman och lägenheter tillsammans 140 ¹⁹/₂₄ förmedlade hemman, deraf 83 ³/₈ testamenterade och 55 ⁵/₁₂ donerade.

Med anledning af klagomål öfver inrättningens förvaltning hade rikets ständer vid 1809—1810 årens riksdag hos Kongl. Maj:t an-

hållit om revision af alla donationen och dess förvaltning rörande handlingar, hvilken revision också åvägabragts; och hade härefter för dessa förhållandens ordnande föreskrifter meddelats genom kongl. brefvet den 18 mars 1815 och sedermera genom kongl. brefvet den 27 december 1833 och kongl. kungörelsen den 15 juni samma år samt slutligen genom nu gällande instruktion för inrättningens förvaltning den 2 juni 1876.

Beträffande användandet af inrättningens intrader och stipendiernas fördelning hade föreskrifter lemnats genom kongl. brefvet den 5 januari 1780. Men då dessa föreskrifter icke längre varit tillämpliga på de förändrade förhållandena, hade de blifvit ändrade genom kongl. brefvet den 14 juni 1872, hvarigenom hufvudsakligen förordnats, att af inrättningens behållna inkomster skulle till studerande af Göteborgs stift utgå nedannämnda årliga anslag, nemligen

a) 9,000 kronor till trettio vid Göteborgs högre elementarläroverks gymnasialafdelning studerande bohuslänningar, af hvilka 8 i första klassen undfinge 360 kronor hvardera, 10 i andra 300 kronor och 12 i tredje 260 kronor;

b) 4,000 kronor till 24 stipendiater af den öfriga ungdomen vid nämnda afdelning i stipendier å 200, 160 och 120 kronor;

c) 2,400 kronor att i 12 lika stora stipendier tilldelades antingen lärjungar i gymnasialafdelningen vid ifrågavarande läroverk, hvilka vore fattige och genom sedlighet, flit och goda anlag vore af understöd förtjente, eller ock studerande, som, efter att hafva genomgått gymnasialafdelningen, fortsatte sina studier vid högre undervisningsanstalt; börande i sistnämnda fall stipendium tillkomma endast sådan studerande, som vore i saknad af medel samt lemnade särdeles goda förhoppningar om framgång i vetenskapliga studier;

d) det öfverskott, dock icke utöfver 1,100 kronor, som den behållna inkomsten lemnade, efter det de under litt. a, b och c bestämda anslag utgått; skolande nämnda öfverskott användas såsom tillfälligt understöd eller särskild belöning åt lärjungar i gymnasialafdelningen, som icke vore stipendiater, »såsom uppmuntran för verkliga snillen samt belöning för utmärkt flit och vetgirighet.»

Härjemte vore i 32 § af förenämnda instruktion af den 2 juni 1876 stadgadt, att det ankomme på Kongl. Maj:t att af stipendieinrättningens öfverskottsmedel åt utmärkta idkare af studier tilldela understöd för resor i vetenskapliga ändamål, dock att sökande till sådant understöd skulle hafva såsom studerande tillhört Göteborgs stift och vid dess gymnasium eller gymnasialafdelning genomgått lärokurs.

Enligt hvad stipendii-inrättningens räkenskaper för revisionsåret utvisade, hade inrättningens inkomster för året utgjort i arrenden efter afkortningar 29,000 kronor och i upplupna räntemedel 14,603 kronor 10 öre, eller tillsammans 43,603 kronor 10 öre, under det att i stipendier utbetalts allenast 16,410 kronor.

Likaledes framginge af räkenskaperna, att förutom löner och arfvoden, skogsförvaltningskostnader, stipendier och diverse omkostnader under året utbetalts

dels 2,500 kronor såsom pension åt en f. d. gymnasieombudsman med stöd af kongl. brefvet den 8 december 1893;

dels 75 kronor till Göteborgs högre latinläroverk såsom bidrag till katalogs tryckning;

dels 525 kronor på grund af kongl. brefvet den 11 oktober 1836 till lärare vid Göteborgs högre latinläroverk för undervisning vid läroverkets gymnasialafdelning i lärdomshistoria, sång och ritning samt för religionsundervisning åt nattvardsungdom;

dels 410 kronor 60 öre för biblioteket vid samma läroverk, utgående med beräkning af $2\frac{1}{2}$ procent af de från inrättningen utbetalda stipendier;

dels 800 kronor med stöd af kongl. brefvet den 21 maj 1897 till ersättning af kostnader för anskaffande af supplementskatalog öfver läroverkets bibliotek; samt

dels 1,000 kronor, som enligt kongl. brefvet den 22 januari 1898 tillerkänts en löjtnant vid Första Göta artilleriregemente såsom reseunderstöd.

Härvid vore att tillägga, att en del af inrättningens inkomster under året besparats.

Då det emellertid förefallit revisorerne anmärkningsvärdt, att afkastningen af de den ifrågavarande stipendieinrättningen tillhörande, till förmån för vissa bland den studerande ungdomen i Göteborg testamenterade och donerade hemman och lägenheter numera, på grund af en del under tidernas lopp gjorda föreskrifter och förordnanden, droges till ändamål, som antingen alldeles icke eller endast medelbart stode i samband med de vid donationerna fästade bestämmelser och detta till så stor del, att med anledning häraf samt till följd af de dryga förvaltningskostnaderna och gjorda besparingar endast 37,63 procent af afkastningen i arrenden och räntor blifvit såsom stipendier till studerande ungdom utdelade, hade revisorerne velat härfpå fästa uppmärksamheten, med erinran tillika, att det syntes revisorerne lämpligt och önskvärdt,

att en revision af gällande föreskrifter om användningen af stipendii-inrättningens medel företoges.

Kuratorerne öfver nämnda stipendii-inrättning, hvilkas yttrande Kongl. Maj:t infortrat med anledning af revisorerne anmärkningar rörande inrättningen, hafva i utlåtande den 13 sistlidne januari be-
träffande förevarande fråga anfört följande.

Väl hade, såsom revisorerne framhållit, stipendii-inrättningens inkomster i viss mån blifvit använde till ändamål, hvilka endast medelbart haft samband med de vid donationerna fästade bestämmelser, men detta förfarande hade med nödvändighet föranledts dels af de ofullständiga bestämmelserna i Margareta Hvitfeldts testamente och dels hufvudsakligen af de väsentligt förändrade förhållanden, som under stipendii-inrättningens mer än tvåhundraåriga tillvaro efter hand inträdt.

Afkastningen af stipendii-inrättningens tillgångar uppginge i närvarande tid till ett belopp, som vore mångdubbelt större än det, hvar- till densamma vid inrättningens stiftande beräknats skola uppgå. Det låge därför i öppen dag, att det varit hvarken lämpligt eller gagneligt att använda hela denna afkastning allenast till direkta understöd åt den studerande ungdomen vid Göteborgs gymnasium, äfven om en sträng tolkning af Margareta Hvitfeldts testamente skulle anses bjuda en sådan användning. Redan sedan många år tillbaka hade det därför ansetts nödigt, att bestämmelser lemnades om användningen af stipendii-inrättningens medel för ändamål, hvilka på samma gång de främjade stipendii-inrättningens innersta syfte, den studerande ungdomens vid Göteborgs gymnasium önskelige och kristelige information uti bokliga konster till framtida gagn, likväl icke stode i strid mot testamentets föreskrifter. I sådant syfte hade under tidernas lopp utfärdats ett stort antal särskilda kongl. föreskrifter och enligt kuratorernes förmenande hade dylika åtgärder långt ifrån att förrycka inrättningens syfte i stället väsentligen främjat detsamma.

Kuratorerne tilläte sig i detta sammanhang erinra, att såväl de utgifter, hvilka af revisorerne blifvit ansedde såsom antingen icke alls eller ock endast medelbart stående i samband med de vid donationerna fästade bestämmelser, som ock öfriga stipendii-inrättningens utgifter, hvilka icke vore att anse såsom tillfälliga förvaltningskostnader, grundade sig på och blifvit verkställda i fullständig öfverensstämmelse med därför utfärdade särskilda medgifvanden af Kongl. Maj:t, hvadan kuratorerne i fråga om användningen af stipendii-inrättningens medel i intet afseende öfverskridit sin befogenhet.

I fråga om den besparing af stipendii-inrättningens medel, som under år 1898 uppkommit, hade väl kuratorerne funnit densamma afsevärd, men kuratorerne hade i detta afseende endast haft att ställa sig till efterrättelse de därför i kongl. brevet den 14 juni 1872 gifna föreskrifter.

Frågan om en ökning af de nu utgående stipendierna hade för kuratorerne ingalunda varit främmande, men behöfligheten och lämpligheten af en sådan åtgärd hade synts kuratorerne mycket tvifvelaktiga, åtminstone för närvarande och särskildt hvad anginge de så kallade klassificerade stipendierna. Vid ett och annat tillfälle hade det till och med, enligt hvad kuratorerne inhemtat, visat sig svårt att i synnerhet till de bohuslänska stipendierna finna ett tillräckligt antal i alla afseenden fullt kvalificerade stipendiater; och det kunde ej heller förnekas, att utsigten att komma i åtnjutande af ett så väsentligt understöd som de Hvitfeldtska stipendierna innebure för ynglingar, hvilkas begåfning och anlag bättre lämpade sig för andra värf än studier, en lockelse att inträda på studiebanan.

Då emellertid stipendii-inrättningens inkomster sedan den tid, då allmänna bestämmelser om deras användning senast gifvits, väsentligt ökats, funne kuratorerne en revision af dessa bestämmelser lämplig, om derigenom ett bättre tillgodoseende af stipendii-inrättningens syfte kunde ernås, men kuratorerne ansåge sig dock böra uttala den mening, att ett sådant mål icke kunde, på sätt revisorerne synts förmena, vinnas genom en ökad stipendieutdelning, åtminstone till den vid de högre allmänna läroverken i Göteborg studerande ungdomen.

Såsom en bidragande orsak till den förhållandevis ringa stipendieutdelningen hade revisorerne jemväl framhållit de dryga förvaltningskostnaderna. Redan vid ett föregående tillfälle, nemligen vid vederbörande statsrevisorerers granskning af 1889 års förvaltning, hade en liknande anmärkning gjorts, och kuratorerne tillåte sig nu åberopa hvad kuratorerne till bemötande af anmärkningen då anförte, nemligen att kuratorerne för sina mödor, sin omtanke och sitt ansvar för stipendii-inrättningens förvaltning icke åtnjöte någon ersättning, att de kongl. beslut, genom hvilka lönerna för stipendii-inrättningens tjänstemän och betjente blifvit till beloppet bestämda, föregåtts af och grundade sig på fullständiga utredningar rörande de med tjänstebefattningarne förenade åligganden och bestyr samt att det ville synas kuratorerne, som om Riksdagens revisorer icke tagit tillbörlig hänsyn till beskaffenheten, omfånget och betydelsen af stipendii-inrättningens förvaltning. Kuratorerne ansåge sig endast böra tillägga, att dessa skäl vore nu än mera talande, enär såväl kuratorernes som tjänste-

männens arbete för förvaltningen sedan nämnda tid mer än fördubblats. Så hade exempelvis antalet af de till kuratorerne inkomna ärendena år 1889 utgjort 95 stycken, men sistlidet år uppgått till 228. I öfrigt vore det ju uppenbart, att då stipendii-inrättningen hade under sin förvaltning jordegendomar, omfattande mera än 140 hela hemman förutom en del särskildt skattlagda torp och lägenheter, hvilka egendomar brukades af nära 700 åboar, äfvensom ett stort antal fiskelägen, å hvilka upplåtits nära 2,000 tomter till bebyggande, en sådan förvaltning måste betinga afsevärda kostnader. En omständighet, som särskildt under senare tider ökat förvaltningsarbetet, vore den i stark utveckling stadda stenindustrien inom länet. Då kuratorerne för närvarande meddelat upplåtelse af närmare ett hundratal stenhuggerirättigheter, kräfde numera ensamt denna gren af förvaltningen ett både mödosamt och tidsödande arbete för åstadkommande af behörig kontroll och tillsyn.

Kuratorerne tilläte sig jemväl erinra, att en donation sådan som den Kongl. och Hvitfeldtska ingalunda vore att i afseende å kostnaderna för förvaltningen jemföra med andra donationer, hvilkas hela eller hufvudsakliga egendom bestode i penningar eller värdepapper, ty gifvetvis kunde dessa sistnämnda donationer förvaltas för ett förhållandevis mycket ringa belopp.

Revisorernes anmärkning rörande förvaltningskostnaderna syntes alltså kuratorerne fullständigt obefogad, och kuratorerne vågade i motsats dertill framhålla, att förvaltningskostnaderna vore i förhållande till det omfattande arbete, förvaltningen kräfde, särdeles låga.

Otvifvelaktigt är, att de för Kongl. och Hvitfeldtska stipendii-inrättningen gällande bestämmelser äro byggda på så uråldriga föreskrifter, att de i många fall icke kunna tillämpas på de sedan dessas tillkomst så betydligt förändrade förhållandena och att i öfrigt måste gifvas dem en synnerligen vidsträckt tolkning, på det att denna inrättning numera må kunna medföra det gagn, som med densamma afsetts. Sålunda synes stadgandet om att stipendiestiftelsen är inrättad till förmån för den vid »Göteborgs akademi och gymnasium» studerande ungdom från Bohuslän dels vara otillämpligt på grund deraf, att inrättningens tillgångar medgifva utdelandet af ett större antal stipendier än som, äfven med den år 1872 medgifna utsträckningen af stipendieutdelningen till studerande af Göteborgs stift, motsvarar tillloppet af fullt kvalificerade stipendiater, dels ock, på sätt kuratorerne anført, innebära fara att på studiebanan inlocka ynglingar, hvilkas begåfning och anlag bättre lämpa sig för andra värf. Med anledning

här af synes kunna ifrågasättas, om ej utdelningen af stipendier från inrättningen till sådana studerande från Göteborgs stift, som idka studier vid högre undervisningsanstalter, borde utvidgas samt stipendieutdelningen utsträckas jemväl till dem, som, tillhörande nämnda stift, studera vid läroanstalter, hvilka meddela undervisning för inträde å de praktiska lefnadsbanorna.

I afseende å användningen af inrättningens tillgångar har utskottet tillika velat ifrågasätta, om det ej må kunna anses ligga i sakens natur, att en förvaltning af jordegendomar må af dessas afkastning, då den sistnämndes väsentliga ändamål icke åsidosättes, kunna till gifven fördel för institutionen disponera medel till grundförbättringar å egendomarne, bidrag till väg- och hamnanläggningar m. m.

Slutligen har utskottet velat uttala den mening, att det ur många synpunkter — ej minst med hänsyn till främjandet af den för närvarande lifligt beaktade frågan om beredande af egna hem åt obemedlade — vore önskligt, om de inrättningen tillhöriga tomter och lägenheter, som nu äro till en ansenlig mängd innehafvare upplåtna, kunde till dem försäljas. Ett afhändande af dessa tomter och lägenheter skulle derjemte kunna medföra minskning i förvaltningskostnaderna, hvilka utskottet visserligen icke anser vara under nuvarande förhållanden öfver höfvan höga.

För att vinna de förändringar i inrättningens förvaltning, som utskottet nu antydt, synes nödvändigt, att de för förvaltningen gällande föreskrifter varda reviderade; och har utskottet i detta sammanhang velat fästa uppmärksamheten på, att en stor del af inrättningens fastigheter blifvit från statsverket till densamma donerade.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med anledning af revisorernes ifrågavarande framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida en revision af de för Kongl. och Hvitfeldtska fonden gällande bestämmelser lämpligen må vidtagas.

Medicinalstyrelsen.

§ 12.

(Rev. ber. pag. 344—45; Utl. pag. 646—52.)

Ang. indragning af Malmö asyl.

Med anledning af besök, som Riksdagens revisorer år 1893 aflagt å Malmö asyl, hade, enligt hvad i revisionsberättelsen erinras,

revisorerna framhållit, att de för densamma upplåtna lokaler vore synnerligen bristfälliga, samt yttrat, att särskildt mansafdelningen befunnits i så dåligt skick så väl i fråga om lokalernas beskaffenhet, läge och bofällighet som i afseende å eldfara och möjligheten till patienternas öfvervakande, att ett snart förverkligande af asylens ifrågasatta indragning och patienternas förflyttning till annan plats syntes af behof påkalladt.

I häröfver afgifvet utlåtande af den 26 januari 1894 hade medicinalstyrelsen, efter inhemtadt yttrande från direktionen för asyl, anfört bland annat, att om revisorerna haft tillräcklig kännedom dels om de förbättringar, som under de senare åren genomförts vid Malmö asyl, och detta särskildt till förekommande af eldsolycka, dels ock om det anmärkningsvärdt goda helstillstånd, med frihet från smittosamma sjukdomar, och helt obetydliga dödlighet, som under flera år der varit rådande, så vågade styrelsen antaga, att revisorernes anmärkningar uteblifvit eller annorlunda formulerats. Det anförda hindrade dock icke styrelsen att lika med revisorerna anse, att Malmö asyl borde indragas, men *icke förr* än tillräckligt antal platser kunnat annorstädes beredas för vård af de många sinnessjuke, som saknade nödig vård på grund af brist på för dem lediga platser.

Emellertid ansåge sig revisorerna, som jemväl under sistlidet års revisionsförrättning besökt Malmö asyl, böra å nyo ifrågasätta indragning af denna asyl, hvilken, gammal, bristfällig och med dålig värmeledning försedd, icke lemnade tillfälle till beredande af sådan hospitalsvård, som numera ansåges böra åstadkommas.

Denna asyl, eller fastigheten n:o IX i kvarteret n:o 16 Rundelen vid Rundels-, Timmermans-, Snapperups- och Djeknegatorna i Malmö, innehölle, jemlikt en år 1863 af stadsingeniören Georg Gustafsson upprättad tomtkarta, en areal af 10 kvadratref, 34 kvadratstänger, 50 kvadratfot, eller i nu gällande mått 9,119,1 kvadratmeter; och då denna vidsträckta tomts läge vore centralt, borde vid densammas försäljning kunna betingas ett så högt pris, att annan rymligare, fullt tidsenlig asyl skulle kunna för försäljningssumman utan särskild kostnad för statsverket uppföras å annan lämpligare plats, exempelvis invid Vexjö hospital, der fullt tillräcklig kronomark kunde för ändamålet disponeras.

Med afseende härå syntes frågan om ett utbyte af Malmö asyl mot en annan icke längre böra undanskjutas.

Uti afgifvet utlåtande den 10 sistlidne januari har medicinalstyrelsen beträffande förevarande fråga anfört,

att styrelsens ordförande, generaldirektören Linroth i anledning af iakttagelser vid inspektion å Malmö asyl den 22 april 1899 till styrelsen den 31 sistlidne oktober ingifvit en P. M., hvilken i bestyrkt afskrift funnes styrelsens utlåtande bifogad, deruti på angifna skäl föreslagits, att styrelsen måtte hos Kongl. Maj:t hemställa, det Kongl. Maj:t täcktes besluta, att, i sammanhang med öppnandet af den nya asylens för sinnessjuka vid Upsala, mansafdelningen vid Malmö asyl skulle indragas, äfvensom uppdraga åt styrelsen att vidtaga de åtgärder, som för indragningens verkställande kunde blifva erforderliga;

att direktionen för Malmö asyl, som den 5 januari innevarande år afgifvit yttrande, hvaraf bestyrkt afskrift jemväl vore utlåtandet bifogad, såväl öfver ofvanberörda förslag till indragning af asylens mansafdelning som det af revisorerne väckta förslaget om förflyttning af asylens till annan plats, hufvudsakligen med hänsyn till den rådande stora bristen på platser för de sinnessjuka ansett sig icke kunna förorda förslaget om mansafdelningens utrymmande;

att öfverläkaren vid anstalten, professoren S. Ödman vid ärendets behandling inom direktionen emellertid varit af olika mening med flertalet och förklarat sig biträda förslaget om indragning af mansafdelningen vid Malmö asyl, om icke i dess helhet, så åtminstone till större delen, men på anförda grunder ansett, att asylens qvinliga patienter borde förflyttas, och att de derefter lediga lokalerna borde begagnas för vård af sinnessjuka män;

samt att styrelsen för egen del hyste samma uppfattning, som af generaldirektören Linroth i ofvanberörda P. M. uttalats, och därför uti särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t gjort framställning i det uti nämnda P. M. angifna syfte; varande denna P. M. af följande innehåll:

Vid den inspektion, som af generaldirektören Linroth å medicinalstyrelsens vägnar den 22 sistlidne april förrättats vid Malmö asyl för sinnessjuka, hade han kommit till den öfvertygelsen, att denna anstalt, eller åtminstone dess afdelning för manliga patienter, befunne sig i så underhålligt skick, att den icke blott icke vidare kunde anses för sitt ändamål tjenlig, utan att ett fortsatt bruk deraf numera icke ens vore svenska staten fullt värdigt. Han ville därför här framlägga såväl de omständigheter, hvarpå han stödde detta omdöme, som äfven förslag till de åtgärder, han ansåge böra vidtagas för missförhållandets afhjelpande.

Malmö asyl för sinnessjuka låge så godt som midt i staden, på alla fyra sidorna omgifven af gator. Men anstalten vore icke ens

ensam egare till det af samma gator bildade kvarteret, utan i hörnen deraf låge enskilda egendomar, hvilka, så belägna som de vore omedelbart intill anstalten, icke kunde annat än verka störande för densamma. Några sjukrum samt en matsal för patienter vore belägna omedelbart intill en af gatorna i ett envåningshus, på hvars fönster förbipasserande med lätthet kunde knacka. Ej heller kunde vederbörlig nytta dragas af de så belägna fönstren, då deras rutor måste hafva matt glas, och de icke kunde hållas öppna så som ventilationsbehovet kräfde. — Områdets areal belöpte sig till allenast 9,175 m.² (= 104,048 qv. fot), således blott 52,3 m.² för hvar och en af asylens 175 patienter. Då äfven byggnaderna stode på sagda areal och icke ringa plats behöfdes för promenadgårdarne för oroliga sjuke, kunde enhvar lätt inse, att föga utrymme skulle vara öfrigt för trädgårds- eller jordbruk, som på andra anstalter utgjorde så viktiga beståndsdelar af anordningarne för patienternas sysselsättande. Mot Malmö asyl kunde också med fog anmärkas, att de arbetsföra patienterna allt för mycket finge vistas inom hus.

Vore redan de så att säga yttre villkoren för sjukvården i ögonen fallande olämpliga, så tedde sig förhållandena än värre, då man toge kännedom om de lokaler, der de sjuke männen vore inhysta. Att byggnaderna vore gamla och i många afseenden i dåligt skick kunde möjligen afhjelpas genom grundlig renovering, men någon mera omfattande reparation hade man icke velat göra, då frågan om afdelningens utrymmande länge stått på dagordningen. En reparation skulle för öfrigt icke kunna inverka på det otillräckliga utrymmet och den i hög grad otjenliga inredningen. I ofvannämnda invid Rundelsgatan liggande byggnad funnes flere sjukrum, som hade allenast 2,4 meters (= 8 fots) höjd till taket. De här inhysta patienterna disponerade icke mera än 2,6 kvadratmeters golfyta per man, under det att minst det dubbla eljest ansåges behöfligt. Rymden per patient uppginge till blott 6,3 kubikmeter, under det att man vid nybyggnad, enligt nutida principer, icke gerna kunde räkna mindre än 17—20 kubikmeter, således det tredubbla. På detta sätt vore emellertid 33 patienter inrymda.

Ännu olyckligare vore emellertid tillståndet på cellafdelningarna. Den byggnad, der dessa afdelningar vore inrymda, innehölle tvenne våningar. I bottenvåningen, hvilken delvis begränsades af trånga gårdar, så att blott sparsam dager der hade tillträde, låge utom några andra lägenheter 21 celler, deraf 15 på ömse sidor om en smal korridor, hvilken — ehuru han låge i omedelbar förbindelse med isolerings-

rummen för anstaltens osnyggaste och mest stormande patienter — måste tjena såsom dag- och matrum för dem bland afdelningens sjuke, hvilka icke ansåges behöfva isolering i cell. Bland sistnämnda 15 celler funnes icke mindre än 6, hvilka saknade annan dager än det sparsamma ljus, som kunde tillföras dem genom små dageröppningar mot den redan i och för sig bristfälligt upplysta centralkorridoren. Af meranämnda celler måste dertill 3 tjenstgöra såsom passager till andra lägenheter. För cellerna funnes ingen annan uppvärmning än den, som alstrades i tvenne jernugnar i korridoren, hvilket äfven uppgåfves hafva till följd, att cellerna under vintern hölle sig mycket kalla. Vid sidan af här framhållna olägenheter, vore det en mindre brist, att cellernas dimensioner betydligt understege äfven de blygsammaste fordringar. Blott tvenne bland dem mätte omkring 20 kubikmeter; de öfriga 13 hölle i medeltal blott 12,5 kubikmeter (L. 2,8 Br. 1,6 H. 2,8) — mått som, då det gälde enskilda rum, ingen numera kunde gilla.

I samma våning, men afskilda från de öfriga cellerna, låge sex sådana, hvilka emellertid icke vore rymligare än de minsta af nyssnämnda isoleringsrum.

En trappa upp i samma byggnad låge dels tvenne dagrum af ganska tillfredsställande beskaffenhet, dels en på egendomligt sätt inrättad soffrumsafdelning. Vore förstnämnda lägenheter oklanderliga, så vidlåde så mycket större brister den återstående delen af ifrågavarande våning, der ytterligare en cellafdelning fått sin plats och tillkommit så, att man uti ett rum med 40 kvadratmeters golvyta och 5,6 meters höjd utefter ena långväggen uppfört tvenne våningar celler, den ena ofvanpå den andra. Nedre raden innehölle 5, den öfre 4 celler, hvardera med samma små dimensioner som de redan omtalade trånga cellerna i den andra afdelningen. Utefter öfre raden löpte en mycket smal brygga med ett lågt räcke, till hvilken en trätrappa ledde upp från golvet i det ursprungliga rummet. De olika cellerna, som begagnades endast nattetid, vore skilda från hvarandra allenast genom brädväggar, så att minsta ljud från någon af dem hördes i dem allesammans. De hade icke heller särskilda uppvärmningsapparater, utan finge de alla sin värme från en större jernugn i den gemensamma delen af rummet, der ytterligare tvenne sängplatser anordnats. Skulle vådeld nattetid utbryta i denna del af byggnaden, kunde det lätt blifva omöjligt att rädda de olyckliga patienter, som måste hysas i så högeligen otjenliga och så illa belägna rum.

Det vore öfverflödigt erinra derom, att äfven bilokalerna till sjuk-

afdelningarna vore synnerligen underhaltiga. Badrum och klosetter lemnade mycket öfrigt att önska både hvad läge och beskaffenhet i öfrigt anginge. Sjukvaktarens rum vore små och dåliga. Tekök sakenades helt och hållet o. s. v.

Rummens underhaltiga beskaffenhet kunde icke undgå att återverka på sjukvården äfven i den mening, att sjukvaktarnes aktning för människovärdet hos sjuke, som inhystes på detta sätt, blefve mindre än på väl inrättade hospital. Uppsigten öfver patienterna på de till trängsel fyllda dag- och arbetsrummen syntes också slappare än annorstädes. På intet hospital hade generaldirektören Linroth så som här sett patienter oblygt inför alla och utan att genast af betjeningen uppmärksammas öfva de vämjeligaste olater.

Afdelningen för qvinliga patienter på Malmö asyl lemnade likaledes mycket öfrigt att önska och tålde icke jemförelse med de nyare hospitalen. Öfverbefolkning rådde äfven här och en och annan detalj vore mycket underhaltig. Emellertid höjde sig denna afdelnings lokaler både i afseende på utrymme och belägenhet högst väsentligt öfver motsvarande lokaler på mansafdelningen. Toges härjemte i betraktande den större lättheten att på en sjukafdelning för qvinnor hålla snyggt och prydligt, än på en dylik för män, så vore det lätt att finna, att behovet af förändringar här icke vore så trängande, som hvad fallet vore med mansafdelningen.

De här ofvan skildrade bristfälligheterna vore sedan lång tid både kända och uppmärksammade. Redan år 1844, således för 55 år sedan, hade en af Kongl. Maj:t förordnad komité af sakkunnige (generaldirektören Ekströmer, statskommissaren Tauvon och d:r C. U. Sondén) uttalat att anstalten i Malmö »hade det mest otjenliga läge, som för en inrättning af denna art kunde väljas», samt att den äfven vore illa lottad i afseende på utrymme, och liknande omdömen hade sedermera ofta uttalats. Äfven Riksdagens revisorer hade uppmärksammat förhållandet och i sin berättelse om den år 1893 af dem verkställda granskning af statsverkets tillstånd m. m. yttrat, att särskildt mansafdelningen befunnits »i så dåligt skick, såväl i fråga om lokalernas beskaffenhet, läge och bofällighet, som i afseende å eldfara och möjligheten till patienternas öfvervakande, att ett snart förverkligande af asylens ifrågasatta indragning och patienternas förflyttning till annan plats syntes af behovet påkalladt». Ville man göra sig mödan att genomgå alla de berättelser öfver inspektionerna på anstalten, som under årens lopp afgifvits, skulle man också säkerligen finna, att meningarne om densamma

icke varit olika hos de visitatorer som under denna långa följd af år efterträdt hvarandra.

Enda skälet, hvarför Malmö asyl det oaktadt allt hitintills bibehållits såsom vårdanstalt för sinnessjuka, vore den stora brist på hospitalplatser, som trots allt, som gjorts för att bereda ökad utrymme, hela tiden egt rum och fortfarande vore att beklaga. Men under tiden hade sinnessjukvården på ett högst glädjande sätt utvecklats och mer och mer humaniserats. Till följd häraf vore också bristerna vid Malmö asyl nu mera än förr i ögonen fallande, och det ville synas, som vore nu tiden inne att öfvergifva åtminstone mansafdelningen. På ingen privat vårdanstalt skulle liknande anordningar medgifvas, och iakttoges dylika bristfälligheter på kommunala anstalter, så uteblefve förvisso icke det skarpaste klander. Under sådana omständigheter kunde det icke numera vara svenska staten värdigt att alltjemt inhysa sinnessjuka på en så underhaltig anstalt som Malmö asyls mansafdelning. Det vore sant, att 100-tals sinnessjuka vore anmälde till inträde på hospitalen utan att der finna plats, men enligt generaldirektör Linroths mening vore patienterna på Malmö asyl knappast i mindre mån i behof af förbättrad vård, än de på länslasarettens sinnessjukafdelningar eller de på fattighusen här och hvar i landet provisoriskt intagna sinnessjuka.

Öppnandet af den nya asylens i Upsala med plats för 800 sinnessjuka vore nära förestående. Detta tillfälle syntes icke böra lemnas obegagnadt att nu tömma den för 87 platser beräknade mansafdelningen vid Malmö asyl, äfven om den genom Upsalaasylens fullbordande påräknade lättningen för de andra hospitalen på sådant sätt icke skulle blifva så stor, som man väntat.

En del af de genom utrymningen ledigblifvande lokalerna skulle kunna användas för att öka det knappa utrymmet på qvinnoafdelningen, hvilken sålunda äfven skulle göra någon vinst på förändringen.

Det vore visserligen uppenbart, att det fortsatta vårdandet af qvinliga patienter i Malmö, efter mansafdelningens öfvergifvande, skulle komma att ställa sig relativt dyrare än nu. En del funktionärer, såsom läkare, syssloman, maskinist med flere, hvilka vore gemensamma för båda afdelningarna, skulle allt fortfarande behöfvas, och deras löner kunde icke minskas. Ej heller kunde ekonomibetjeningens antal minskas i samma proportion som patientantalet. Men detta förhållande vore dock af öfvergående natur, då gifvetvis äfven qvinnoafdelningen vid första tjenliga tillfälle borde flyttas från Malmö; generaldirektör Linroth förestälde sig, att detta borde ske, då den planlagda nya asylens för 1,000 sinnessjuka i vestra Sverige kommit till stånd. Malmö asyl

representerade för öfrigt ett så betydande tomtvärde, belägen som den vore midt i en stor framåtgående stad, att dess tillgodogörande på annat sätt säkerligen skulle vara för statsverket af ekonomisk fördel. En eventuel försäljning af en sålunda belägen tomt på öfver 100,000 qvadratfot skulle nemligen helt visst betinga en mycket afsevärd försäljningssumma, för hvilken, använd exempelvis såsom bidrag till byggnadskostnadens betäckande för en ny anstalt för sinnessjuka, säkerligen skulle kunna fås tillräckliga nybyggnader för kanske ett 100-tal sjuka.

På grund af hvad generaldirektören sålunda anført tilläte han sig föreslå, att medicinalstyrelsen ville i skrifvelse hemställa, det Kongl. Maj:t måtte besluta, att, i sammanhang med öppnandet af den nya asylen för sinnessjuka vid Upsala, mansafdelningen vid Malmö asyl skulle indragas samt fördenskull meddela medicinalstyrelsen befallning att vidtaga de åtgärder, som för beslutets verkställande kunde blifva erforderliga.

På sätt här ofvan meddelats, har medicinalstyrelsen i särskild skrifvelse den 10 januari innevarande år gjort framställning i det uti generaldirektören Linroths anförda promemoria angifna syfte, eller att, i sammanhang med öppnandet af den nya asylen vid Upsala, mansafdelningen vid Malmö asyl, hvilken anstalt inrättats för 87 manliga och 88 qvinliga patienter, måtte indragas och åt medicinalstyrelsen uppdragas att vidtaga de åtgärder, som för indragningens verkställande kunde blifva erforderliga.

Enligt hvad utskottet inhemtat har Kongl. Maj:t med anledning häraf, enligt kongl. bref den 9 mars 1900, föreskrifvit, att antalet sjukplatser vid Malmö asyl skall, så snart lämpligen ske kunde, minskas till 48 å mansafdelningen och 76 å qvinnoafdelningen.

Då sålunda åtgärder i det af revisorerna angifna syfte redan blifvit vidtagna och, särskildt med hänsyn till hvad af generaldirektören i medicinalstyrelsen blifvit i ofvan omförmälda promemoria anfördt, antagas kan, att Malmö asyl blifver, så snart förhållandena sådant medgifva, helt och hållet utrymd, anser sig utskottet böra hemställa,

att revisorerne's ifrågavarande framställning icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

§ 13.

(Rev. ber. pag. 508; utl. pag. 659, 660, 662).

Ang. stats-
verkets räk-
skapers för-
secande med
innehålls-
förteckningar.

Slutligen hafva revisorerne uti förevarande revisionsberättelse omförmålt, hurusom vid åtskilliga af de räkenskaper, som till granskning af revisorerne öfverlemnats, fullständiga innehållsförteckningar blifvit fogade, under det att vid många andra dylika förteckningar saknades. Men då det till underlättande af granskningen vore af vigt, att en sådan ledning för återfinnande vare sig af de i räkenskapen förekommande konti, der sådana funnes upplagda, eller, i annat fall, af de särskilda utgifts- och inkomsttitlarne vore att tillgå, hade revisorerne velat uttala önskvärgheten af att en allmän föreskrift måtte varda utfärdad om att de räkenskaper, som till Riksdagens revisorers granskning öfverlemnades, skulle vara med innehållsförteckningar försedde.

Mot hvad revisorerne sålunda hemstält i fråga om innehållsförteckningar till samtliga de räkenskaper, som till revisorerne granskning öfverlemnades, hafva statskontoret och kammarrätten i utlåtande den 12 januari innevarande år förklarats sig ej hafva något att erinra, hvarjemte kammarrättens revisionsafdelnings första och andra kontor, hvilkas yttrande i ärendet af kammarrätten infordrats, upplyst, första kontoret, att enligt nu gällande formulär till länens räkenskaper landsboken skulle åtföljas af förteckning öfver de till densamma hörande specialredovisningar och dessas bilagor, äfvensom af register innehållande uppgift på de i landsboken ingående särskilda konti och bilagor, samt att fögderiers och städers specialräkningar äfvensom landtränteriets specialräkning skulle innehålla sammandrag, upptagande, bland annat, de i dessa räkningar ingående konti, samt andra kontoret, att innehållsförteckningar bifogats eller till kontoret inkommit med de större räkenskaperna, nemligen kongl. arméförvaltningens, kongl. marinförvaltningens med kongl. flottans stationer, kongl. lotsstyrelsens och kongl. flottans pensionskassas räkenskaper, och på requisition tillhandahölles revisorerne.

Då, enligt hvad sålunda upplysts, en afsevärdt stor del af de revisorerne granskning underkastade räkenskaper är försedd med innehållsförteckningar och det synes med god ordning öfverensstämmande, att samtliga de förvaltande verkens och myndigheternas räkenskaper varda, till granskningens underlättande, på enahanda sätt utrustade, har utskottet med anledning af revisorerne ifrågavarande framställning,

emot hvilken statskontoret och kammarrätten, såsom ofvan nämnts, icke haft något att erinra, ansett sig böra hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida en allmän föreskrift må utfärdas derom, att samtliga de räkenskaper, som till granskning af Riksdagens revisorer öfverlemnas, skola vara försedda med innehållsförteckningar.

§ 14.

Hvad för öfrigt blifvit af revisorerne anmaldt och erinradt har utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandlingen af de utgiftsanslag, revisorerne framställning berör, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara genom vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vikt att, oaktadt förklaringen icke varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena påkallas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Stockholm den 2 april 1900.

På statsutskottets vägnar:

Chr. Lundeberg.

Herr *O. Larsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
